

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

นางสาวปรีฉัตร พุทธกาล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2558

**Participations in Operating of Community Enterprise Members
Yangtalat District of Kalasin Province**

Miss Parichat Buddhakala

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and Development

School of Agriculture and Cooperatives

Sukhothai Thammathirat Open University

2015

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอขามเฒ่า
จังหวัดกาฬสินธุ์

ชื่อและนามสกุล นางสาวปาริฉัตร พุทธกาล

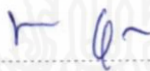
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร

สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
2. รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2556

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ อุดมสิน)

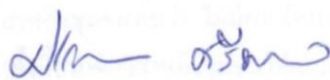
..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

ศร

ชื่อวิทยานิพนธ์ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้วิจัย นางสาวปาริฉัตร พุทธกาล รหัสนักศึกษา 2549000855

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2) รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง
ปีการศึกษา 2558

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (2) เพื่อศึกษา ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 2,158 คน สุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ได้จำนวนตัวอย่าง จำนวน 337 ราย เครื่องมือ ที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้คือ สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด สูงสุด ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า (1) สมาชิกส่วนใหญ่เป็นหญิง และแต่งงานแล้ว มีอายุเฉลี่ย 48.68 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า มีอาชีพหลักทำการเกษตร มีพื้นที่ทำการถือครองเกษตร เฉลี่ย 9.08 ไร่ แรงงานเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 3.32 คน ผลตอบแทนที่ได้รับจากกลุ่มเฉลี่ย 15,087.54 บาท/ปี รายได้ของครัวเรือนภาคการเกษตรเฉลี่ย 66,900.89 บาท/ปี และรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 42,434.18 มีสถานภาพภายในกลุ่มเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระยะเวลาการเป็นสมาชิกเฉลี่ย 3.20 ปี มากกว่าครึ่งเป็น สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจาก ประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่ม ต้องการความรู้ จากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ สมาชิกส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนา และดูงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน (2) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมากกว่าครึ่ง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในระดับมาก รองลงมา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของ วิสาหกิจชุมชนในระดับมากที่สุด (3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมในประเด็นการวางแผนการดำเนินงาน ด้านคณะกรรมการกลุ่ม ด้านสมาชิกกลุ่ม ด้านการเงิน การจัดสรรผลประโยชน์ การประเมินผลวิสาหกิจชุมชน **การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการผลิต** สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต ด้านการวางแผนการผลิต การจัดการผลผลิต **การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการตลาดและเครือข่าย** สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านการตลาด การเชื่อมโยงเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน (4) ปัญหาการมีส่วนร่วมของ สมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนพบว่า ไม่มีการจัดหาแหล่งเงินทุน สิ้นเชื่อแก่วิสาหกิจชุมชน ไม่มีการ รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เสนอแนะให้มีการจัดประชุม ฝึกอบรม สัมมนาและดู งานในด้านดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน และการขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์

คำสำคัญ การมีส่วนร่วม การดำเนินงาน สมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์

Thesis title: Participations in Operating of Community Enterprise Members Yangtalat District , Kalasin Province

Researcher: Miss Parichat Buddhakala; **ID:** 2549000855;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);

Thesis advisors: (1) Dr. Benchamas Yooprasert, Associate Professor;
(2) Dr. Jinda Khibtong, Associate Professor; **Academic year:** 2015

Abstract

The purposes of this research were to study (1) fundamental information of community enterprise members (2) participations in operating of community enterprise members (3) problems and recommendations for participations in operating of community enterprise members.

The research population comprised a number of 2,158 community enterprise members in Yangtalat District, Kalasin Province and 337 samples were selected by multi-stage random sampling. Instrument for data collection was an interview form. Data obtained was analyzed by computer programs. Descriptive statistics were employed i.e. frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean and standard deviation.

Findings from the study were as follows. (1) Most of the members were married female with the average age at 48.68 years. They mostly completed lower secondary school or equivalent. Their main occupation was agriculture holding the average occupied agricultural area 9.08 rai. The average of their household agricultural labor was 3.32 persons. Their average benefit from the group was 15,087.54 baht/year. Their average household income from agricultural sector was 66,900.89 baht/year while their average income from non-agricultural sector was 42,434.18 baht/year. Their group status was community enterprise membership for the average 3.20 years. Over half of them became members of the village fund and customers of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives. In terms of receiving updated news about community enterprise, most of them received latest information from their group leader and group committee. Community enterprise members were found knowledgeable. They would like to gain new knowledge from on-site agricultural extension officers at the highest level. Most members used to attend meetings, seminars, trainings and study visits on community enterprise operations. (2) Participations in operating of community enterprise members were discovered at high level. However, their participations in marketing were found less than their participations in administration management and production. What they did not understand were identification of customers, sale distribution and exact markets. (3) Problems regarding participations in operating of community enterprise members included capital source and loan were not provided to community enterprise and their products have not yet received Thai Industrial Standard. Due to lack of knowledge and experience in marketing, they were unable to determine price and to calculate benefit and loss. Therefore, recommendations were made by community enterprise members that meetings, trainings, seminars and study visit on community enterprise operations be organized, application for Thai Industrial Standard and products price insurance be initiated by the government sector.

Keywords: Participations, Operating, Community Enterprise Members, Yangtalat District, Kalasin Province

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. เภญจมาศ อยู่ประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ขลิบทอง อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ติดตาม ให้คำแนะนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกำลังใจในการศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ อุดมสิน ที่กรุณาให้ความคิดเห็นและเป็นประธานสอบวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชที่อำนวยความสะดวกทุกด้าน พร้อมกันนี้ต้องขอขอบคุณรุ่นพี่ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่คอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทาง และเพื่อนร่วมงานที่ให้กำลังใจ ตลอดจนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทุกท่านที่ให้ข้อมูลสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ บิดา มารดา ครอบครัว และเพื่อนนักศึกษา ที่สนับสนุนกำลังใจและคอยให้ความช่วยเหลือในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ด้วยความดีและคุณประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้จัดทำขอมอบให้กับทุกท่าน ที่กล่าวข้างต้นด้วยความยินดียิ่ง

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แก่ผู้ที่สนใจการศึกษาทั้งหมด

ปาริฉัตร พุทธกาล

กรกฎาคม 2556

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
สภาพทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์	7
แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม	9
วิสาหกิจชุมชน	15
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	28
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	34
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	34
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	37
การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย	38
การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	39

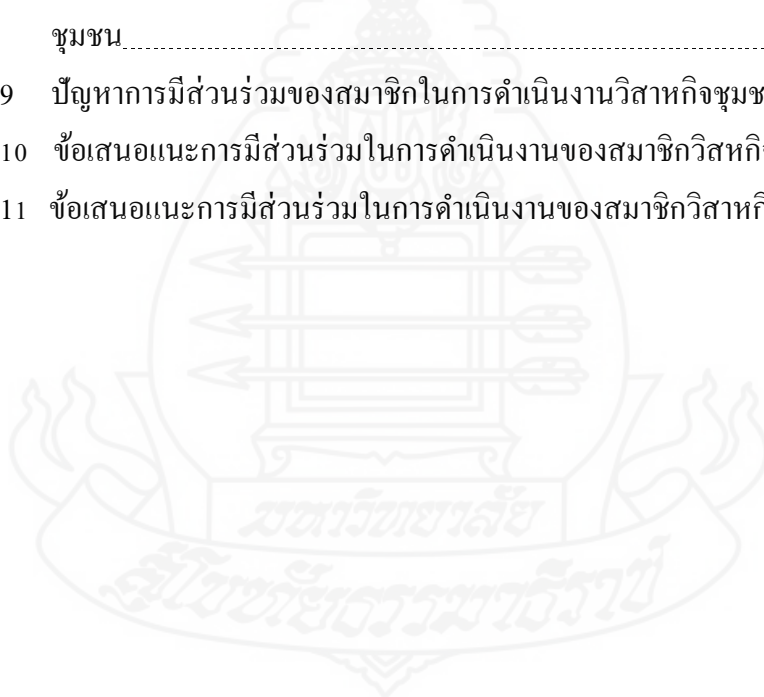
สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	40
ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพทางสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	40
ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	51
ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	54
ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอเขาตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์	60
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	65
สรุปการวิจัย	65
การอภิปรายผล	70
ข้อเสนอแนะ	72
บรรณานุกรม	75
ภาคผนวก	82
แบบสัมภาษณ์โครงการวิจัย	83
ประวัติผู้วิจัย	93

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	36
ตารางที่ 4.1 สภาพทางสังคมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน.....	41
ตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน.....	44
ตารางที่ 4.3 ระดับความรู้ที่ได้รับและความต้องการความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ.....	49
ตารางที่ 4.4 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน.....	51
ตารางที่ 4.5 สรุประดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน.....	53
ตารางที่ 4.6 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน.....	54
ตารางที่ 4.7 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการผลิตของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน.....	57
ตารางที่ 4.8 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการตลาดและเครือข่ายของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน.....	58
ตารางที่ 4.9 ปัญหาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน.....	60
ตารางที่ 4.10 ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน.....	63
ตารางที่ 4.11 ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน.....	69

ญ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
ภาพที่ 2.1 แผนที่อำเภอปางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์.....	8

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิสาหกิจชุมชนเป็นนโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศและความยากจนของประชาชน โดยเฉพาะในชุมชนชนบทหรือชุมชนเกษตรกรรม โดยอาศัยบทเรียนจากอดีต ซึ่งในประเทศไทยได้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นในปี 2540 สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาที่ขาดสมดุล เนื่องจากต้องพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอก ในขณะที่เศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นเศรษฐกิจบนรากหญ้าอ่อนแอและขาดความมั่นคงที่จะเป็นพื้นฐานในการพึ่งพาตนเองได้ของเศรษฐกิจระดับประเทศ วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวคิดที่มุ่งเพิ่มมูลค่าผลผลิตตามธรรมชาติ หรือการสร้างผลิตภัณฑ์ โดยกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อการบริโภค และสร้างรายได้แก่ชุมชนนั้นๆ มีหลักคิดสำคัญคือ สร้างความหลากหลายของผลผลิตและผลิตภัณฑ์เพื่อการบริโภคแบบพึ่งพาตนเอง ลดรายจ่ายให้ครอบครัว สร้างเสริมสุขภาพอนามัยที่ดีให้ตนเอง และมีคุณธรรมรับผิดชอบต่อสมาชิกคนอื่นๆ ที่อยู่ในชุมชน วิสาหกิจชุมชนมีอยู่มากมาย และกระจายอยู่ในชุมชน มีทั้งที่คนในชุมชนก่อกำเนิดขึ้นเอง และเกิดจากการผลักดันของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน วิสาหกิจชุมชนที่มีอยู่ในชนบทมักมีความเกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น การแปรรูปอาหาร งานหัตถกรรม เกษตร งานจักสาน ฯลฯ โดยมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้อย่างหลากหลายและสร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับเกษตรกร (กรมส่งเสริมการเกษตร 2546, น.20)

“วิสาหกิจชุมชน” เป็นการประกอบกิจการของชุมชน ซึ่งรวมถึงกระบวนการผลิต การจัดการผลผลิตและทรัพยากรทุกขั้นตอน จากภูมิปัญญาขององค์กรชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเรียนรู้ของชุมชน โดยมีได้มีเป้าหมายอยู่ที่การสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกำไรทางสังคมด้วย ได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชน ความสามัคคี และความสงบสุขของสังคม วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาสาธารณประโยชน์ โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนและรากฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคงยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจ (กรมส่งเสริมการเกษตร 2550, น.1)

อำเภอขามเฒ่า เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร คือ การทำนา ทำไร่ และมีอาชีพเสริมจากกิจกรรมอื่นๆอีกหลากหลาย เช่น การทอผ้า

การจักสาน การแปรรูปอาหาร การผลิตด้านการเกษตร และการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น จากการทำคนในชุมชนประกอบอาชีพที่เหมือนกันมีแนวคิดคล้ายกัน เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมด้านอาชีพร่วมกัน และดำเนินการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน กับสำนักงานเกษตรอำเภอยางตลาด จำนวน 102 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 2,701 คน แบ่งเป็นวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิต มีกิจกรรมเช่น การทอผ้า การจักสานไม้ไผ่ การจักสานไม้กวาด และการผลิตปัจจัยการผลิต จำนวน 89 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 2,158 คน ส่วนวิสาหกิจชุมชนประเภทการบริการมีจำนวน 14 กลุ่ม มีสมาชิกจำนวน 543 คน มีกิจกรรมการบริการ เช่น กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ กลุ่มธุรกิจร้านค้าชุมชน เป็นต้น (สำนักงานเกษตรอำเภอยางตลาด 2555)

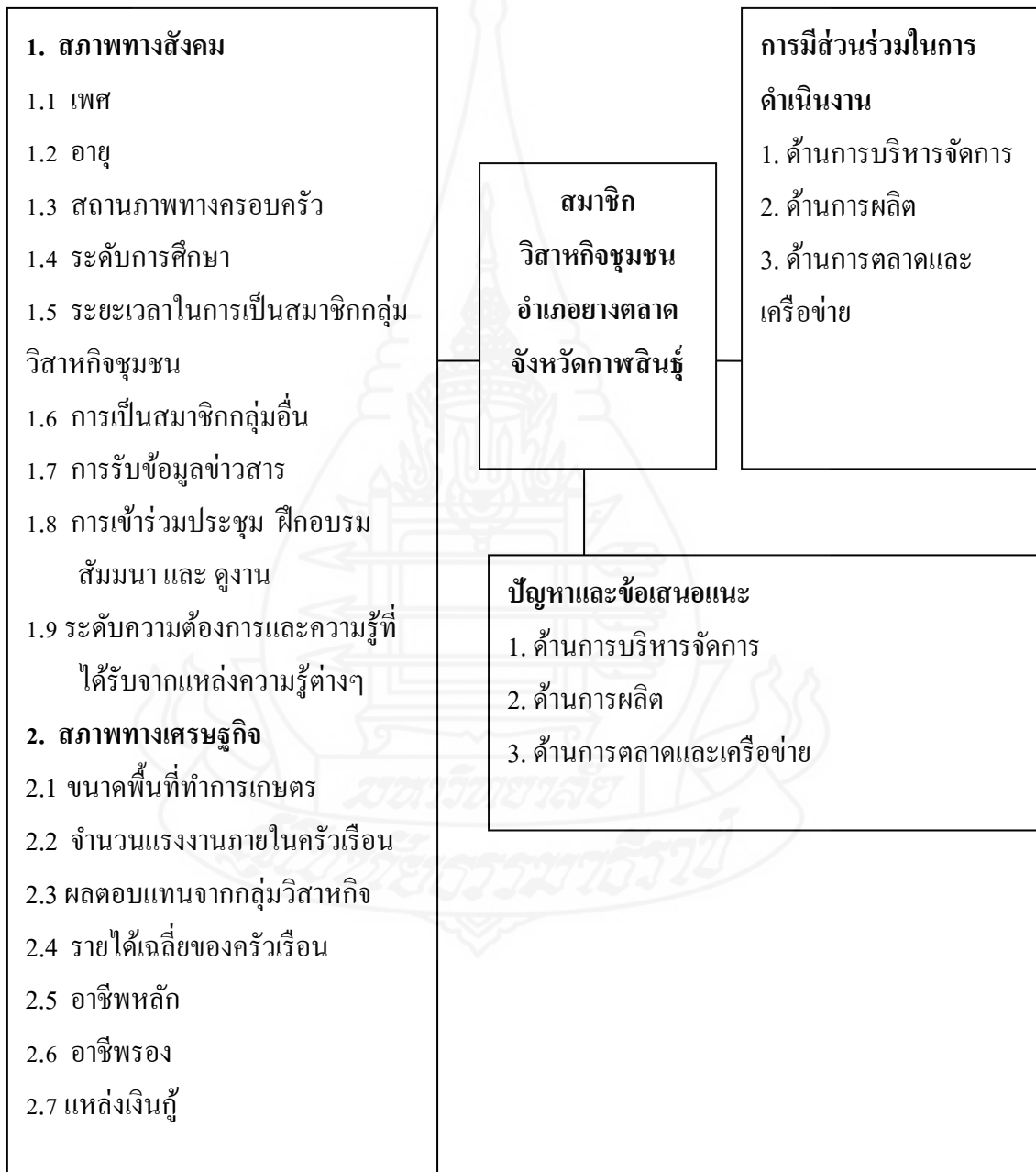
จากสภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นในปี 2548 เป็นต้นมา วิสาหกิจชุมชนในอำเภอยางตลาดบางกลุ่มก็สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องมีความเข้มแข็ง บางกลุ่มก็ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง มักจะเกิดจากปัญหาหลายอย่าง เช่น เกิดจากสมาชิกและคณะกรรมการ บางส่วนไม่เข้าใจ และมองไม่เห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมกิจกรรมของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านต่างๆเช่น ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต และด้านการตลาดและเครือข่าย ถึงแม้จะมีการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอย่างต่อเนื่อง และการดำเนินงานด้านวิสาหกิจชุมชนในอำเภอยางตลาดมีการดำเนินการตั้งแต่ปี 2548 ยังไม่มีการวิจัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างมีระบบ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อจะได้นำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้เกิดการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
- 2.2 เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
- 2.3 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในดำเนินงานวิสาหกิจ
ชุมชน ที่ดำเนินการอยู่มี 3 กิจกรรม คือ

- (1) การมีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการ
- (2) การมีส่วนร่วมในด้านการผลิต
- (3) การมีส่วนร่วมในด้านการตลาด และเครือข่าย

3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิก
วิสาหกิจชุมชน อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและขอต่อทะเบียน
ดำเนินกิจการต่อ กับสำนักงานเกษตรอำเภอขามเฒ่า ณ วันที่ 30 มกราคม 2555 และมีกิจการเป็น
ประเภทการผลิต จำนวน 89 กลุ่ม สมาชิกทั้งหมดจำนวน 2,158 คน

3.3 ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลการมีส่วนร่วมของสมาชิก
วิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึง เดือนมิถุนายน 2556
เท่านั้น

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 วิสาหกิจชุมชน (community enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนเป็น
ประเภทการผลิตสินค้าเท่านั้น ซึ่งเป็นการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ โดยคณะบุคคลที่มี
ความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการ
พึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและขอต่อ
ทะเบียนดำเนินกิจการต่อ กับสำนักงานเกษตรอำเภอขามเฒ่า ณ วันที่ 30 มกราคม 2555

4.2 วิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิต หมายถึง วิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการผลิตสินค้า
เช่นสินค้าเกษตร หัตถกรรม สิ่งทอ อาหารแปรรูป และสินค้าอื่นๆ เพื่อการอุปโภคและบริโภค

4.3 ผลิตภัณฑ์ หมายถึง สินค้าที่ชุมชนคิดค้นขึ้นเอง โดยอาศัยความรู้ความสามารถ
ของคนในชุมชน สิ่งทอ อาหารแปรรูป มีความเป็นเอกลักษณ์สอดคล้องกับวัฒนธรรมในชุมชน

4.4 การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การฝึกปฏิบัติ การจัดการ การร่วม

กิจกรรมหรืองานโครงการต่างๆของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในด้านการบริหารจัดการ การผลิต และการตลาด และเครือข่าย

4.5 การบริหารจัดการ หมายถึง การวางแผนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน การบริหารงาน การบริหารคณะกรรมการ การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร การบริหารทุนและผลประโยชน์ ความรับผิดชอบต่อชุมชน การทบทวนผลการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน และการประเมินวิสาหกิจชุมชน

4.6 การผลิต หมายถึง การดำเนินงานด้านกระบวนการผลิต ด้านการจัดการผลผลิต และกระบวนการจัดการสินค้าและบริการ

4.7 การตลาด หมายถึง การดำเนินงานด้านการตลาด การส่งเสริมการตลาด และบริหารตลาด

4.8 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต และด้านการตลาด และเครือข่ายของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

4.9 สมาชิก หมายถึง สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินกิจการเป็นประเภทการผลิตสินค้าและได้จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนกับสำนักงานเกษตรอำเภอเขตตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนการผลิตพืช ปศุสัตว์ ประมง หัตถกรรมและสิ่งทอ การแปรรูปอาหาร ผลผลิตทางการเกษตร และการผลิตปัจจัยทางการเกษตร

4.10 อายุ หมายถึง อายุของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในปีที่ย้าย (ปี 2555)

4.11 ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการหรือสถาบันการศึกษาอื่นๆที่ทางราชการรับรอง

4.12 ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร หมายถึง จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ทั้งที่เป็นของตัวเอง หรือเช่า ในปีที่ย้าย (ปี 2555)

4.13 จำนวนแรงงานในครัวเรือน หมายถึง จำนวนคนในครอบครัวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่ใช้แรงงานในการประกอบอาชีพในปีที่ย้าย (ปี 2555)

4.14 รายได้ของครัวเรือน หมายถึง รายได้ทั้งหมดของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยหักค่าใช้จ่ายในรอบปี ในปีที่ผ่านมา (ปี 2554)

4.15 ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่ม หมายถึง ระยะเวลาที่เข้าเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงปัจจุบัน(ปี 2555)

4.16 การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น หมายถึง การที่เป็นสมาชิกของกลุ่มอื่นๆ

นอกเหนือจากการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ได้แก่กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลุ่มลูกค้า ช.ก.ส. กลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มยุวเกษตรกร

4.17 การรับข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การรับรู้ข่าวสารในเรื่องเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน จากหนังสือทางราชการ วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อบุคคล

4.18 การร่วมประชุม อบรม สัมมนา ดูงาน หมายถึง การที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน เคยผ่านการประชุม อบรม สัมมนา ดูงาน ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจัดโดยภาครัฐและภาคเอกชน

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ผลการวิจัยสามารถใช้แนวทางในการวางแผนการส่งเสริมสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนควบคู่ไปกับการสืบสานภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าที่คนในชุมชนได้ส่งสมมาให้คงอยู่กับชุมชนต่อไป

5.2 เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค รวมถึงกำหนดข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5.3 ผลการศึกษาสามารถไปปรับใช้ในการมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทบทวนวรรณกรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับ เรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอ ยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อนำมาใช้สำหรับการวิจัยในทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบการวิจัย ไม่ว่าจะเป็น การกำหนดกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ ขอบเขตการศึกษา ตัวแปรของการศึกษา รวมทั้งการกำหนดประเด็นคำถามในการสร้างเครื่องมือ การรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางการวิจัยแยกเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนอำเภอ ยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์
2. ความหมาย แนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
3. ความหมายและ แนวความคิด เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน
4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สภาพทั่วไปของ วิสาหกิจชุมชนอำเภอ ยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

อำเภอ ยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก ของจังหวัดกาฬสินธุ์ มีระยะทางห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ 18 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 621.084 ตารางกิโลเมตรหรือ 128,190 ไร่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 15 ตำบล 208 หมู่บ้านและมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอ ห้วยเม็ก และ อำเภอหนองกุงศรี

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอ ม้องชัย และอำเภอ กันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเมือง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอ เชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

อำเภอ ยางตลาดในปี 2555 มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นรวม 116,887 คน แยกเป็น ประชากรชาย จำนวน 57,943 คน ประชากรหญิงจำนวน 58,944 คน ประกอบอาชีพหลัก ได้แก่ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ประมง อาชีพเสริม ได้แก่ การ ทอผ้า จักสานกระติบข้าว จักสานไม้กวาด ทอเสื่อจากกก เป็นต้น ในด้านการเกษตรมีผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ กุ้งก้ามกราม ข้าว ข้าวหอมมะลิ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และเครื่องจักสาน

ภาพที่ 2.1 แผนที่อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

ที่มา : http://previously.doae.go.th/prompt/2552/090305_02/Disc02/MAIN/KS/KS_07.html

สำนักงานเกษตรอำเภอยางตลาดได้ระบุข้อมูลทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนอำเภอตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและขอต่อทะเบียนดำเนินกิจการต่อกับสำนักงานเกษตรอำเภอตลาด ณ วันที่ 30 มกราคม 2555 มีจำนวน 102 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 2,701 คน แบ่งเป็นวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิต มีกิจกรรม เช่น การผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 เครื่องจักสานมวนนึ่งข้าว การทอเสื่อกก ทอผ้าพื้นเมือง การเลี้ยงปลาในกระชัง การเลี้ยงกุ้งก้ามกราม เป็นต้น จำนวน 89 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 2,158 คน ใน 15 ตำบล ส่วนวิสาหกิจชุมชนประเภทบริการ มีจำนวน 14 กลุ่ม มีสมาชิกจำนวน 543 คน มีกิจกรรมการบริการ เช่น กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ กลุ่มธุรกิจร้านค้าชุมชน จากแรกเริ่มในปี 2548 เป็นต้นมาโดยทางสำนักงานเกษตรอำเภอเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเป็นหน่วยงานภาคีที่ร่วมส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ในกระบวนการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้น มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจของการพัฒนาโดยผ่านเวทีชุมชน ซึ่งได้มีการดำเนินการดังกล่าวอย่างต่อเนื่องในทุกๆปี ผลจากการจัดเวทีเรียนรู้ทำให้ทราบถึงสถานการณ์และปัญหาของวิสาหกิจชุมชนที่แท้จริงในอำเภอตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าวิสาหกิจชุมชนในอำเภอตลาด มีดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ประเภทการผลิต

เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการผลิตสินค้าด้านการเกษตร ไม่ว่าจะเป็น การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทำประมงน้ำจืด การเพาะเห็ด การผลิตปัจจัยการผลิต เช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน ด้านหัตถกรรม ได้แก่ การจักสาน ทอผ้า ด้านแปรรูป ได้แก่ การแปรรูปปลา การผลิตอาหาร เป็นต้น และพบว่าวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ประสบปัญหาหลายด้านด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่น ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านการตลาดและเครือข่าย

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (participation) มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายหลากหลาย แตกต่างกันไป แล้วแต่วัตถุประสงค์ของแต่ละคน บางครั้งก็ขึ้นอยู่กับผู้ที่ให้ความหมายเองว่าจะมีการปรับใช้การมีส่วนร่วมไปสู่สาขาวิชาใด การอธิบายและให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเน้นทางด้านการส่งเสริมการเกษตร ดังต่อไปนี้

ไพรัตน์ เตะระรินทร์ (2527,น.6-7) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้สรุปได้ว่าเป็นกระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในทั้งส่วนบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

White (1982,น.18) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วม คือ การที่ผู้ได้รับผลประโยชน์หรือมีส่วนได้เสียในการพัฒนาได้ใช้ความพยายามร่วมกันในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการพัฒนา ด้วยความรู้สึกร่วมกัน ความเป็นเจ้าของ (ownership) หรือหุ้นส่วน เพื่อให้ทำงานหรือโครงการนั้นบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน

พัฒน์ บุญยรัตนพันธ์ (2527,น.145) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องมี โดยตลอดตั้งแต่การวางแผน โครงการ การเสียสละกำลังแรงงาน วัสดุ กำลังเงินหรือทรัพยากรใดๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531,น.10) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่าเป็นการเข้าร่วมอย่างแข็งขัน และเต็มที่ ของกลุ่มบุคคลผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมอำนาจการตัดสินใจ และหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเป็นเครื่องรับประกันว่า สิ่งที่มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการมากที่สุดนั้น

ต้องได้รับการตอบสนอง และทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

โกวิท พวงงาม (2538, น.53) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ และสังคมตามความจำเป็น อย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม

จักรพงษ์ ทองพีชร์ (2539, น.14) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การที่ประชาชนในสังคมหรือชุมชนได้เข้าไปร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอนในกิจกรรมต่างๆ ทั้งกิจกรรมที่รัฐบาลหรือองค์กรต่างๆจัดให้มีขึ้น หรือแม้กระทั่งกิจกรรมที่ประชาชนนั้น ร่วมกันคิดขึ้นมาเอง ซึ่งร่วมดำเนินการในกิจกรรมต่างๆเหล่านั้นจะเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนนั้นให้ดีขึ้น อันจะนำไปสู่วิวัฒนาการของการปกครองตนเองในอนาคตของชุมชนนั้นต่อไป

ชูชาติ ม่วงสมจิตร (2540, น.12) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (participation) คือ การสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและสมาชิกในสังคมที่กว้างกว่าสามารถเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ และเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินการกิจกรรมในการพัฒนา รวมทั้งมีส่วนได้รับประโยชน์จากผลของการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันอยู่ต่อไปได้

สุรพล จันทราบัตย์ (2544, น.193) สรุปความหมายของการมีส่วนร่วม คือ การที่ผู้ได้รับผลประโยชน์หรือมีส่วนได้เสียในการพัฒนาได้ใช้ความพยายามร่วมกันในขั้นตอนต่างๆของกระบวนการพัฒนา ด้วยความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของ (ownership) หรือหุ้นส่วน เพื่อให้ทำงานหรือโครงการนั้นบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน

สมคิด รัตนวงศ์ (2542, น.20) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มได้เข้าไปร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอนในกิจกรรมต่างๆ โดยความสมัครใจทั้งกิจกรรมที่องค์กรภายนอกจัดและกิจกรรมที่จัดโดยชาวบ้านเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, น.183-186) ได้อธิบายการมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น รวมทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย นอกจากความหมายข้างต้นแล้วยังได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้อีกหนึ่งหนึ่งในรูปของสมการว่า

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ
 participation = cooperation + coordination + responsibility

โดยให้ความหมายของความร่วมมือร่วมใจ (cooperation) หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะมาทำงานร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

การประสานงาน (coordination) หมายถึง ห่วงเวลา ลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพในการกระทำกิจกรรมหรืองาน

ความรับผิดชอบ (responsibility) หมายถึง ความรู้สึกผูกพันในการกระทำงานและในการทำให้เชื่อถือไว้วางใจ

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมีเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมอย่างน้อย 3 ประการ คือ

- 1) ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม
- 2) ประชาชนสามารถที่จะมีส่วนร่วม
- 3) ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

จากความหมายดังกล่าวสรุปการมีส่วนร่วม ดังนี้ การมีส่วนร่วม เกิดจากความสมัครใจของแต่ละบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆร่วมกัน เริ่มตั้งแต่การร่วมกันคิด ร่วมกันสร้าง ร่วมกันแก้ไข นำไปสู่ความผูกพันในการเป็นเจ้าของ เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม รับผิดชอบ เพื่อให้การดำเนินการประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2.2 ลักษณะรูปแบบ ขั้นตอน ของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ไพรัช เดชะรินทร์ (2527,น.13)ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ดังนี้

- 1) ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงความต้องการของชุมชน
- 2) ร่วมคิด สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
- 3) ร่วมงานนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
- 4) ร่วมการตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6) ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน

7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม ให้บรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้

8) ร่วมควบคุมติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการหรือกิจกรรมที่ได้ทำโดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

Cohen and Uphoff, N.T. (1977,น.10-17) ได้กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วม 4 แบบ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

Cohen & Uphoff (1977,น.219 -222) ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่อการอธิบายและวิเคราะห์ลักษณะการมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบของการมีส่วนร่วม โดยแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการ อาจเป็นไปได้ในรูปแบบของการเข้าร่วมโดยให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือโดยส่วนตัว

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล นับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

เจมส์ คี ปีนทอง (2523,น.10) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ยิวัดน์ วุฒิเมธี (2526,น.20) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานไว้ว่า ควรจะมี 3 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม
- 2) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาการตัดสินใจ
- 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

อรพินท์ สุทธิพันธ์ (2533,น.13-14) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานไว้ว่าประกอบด้วย 5 ขั้นตอน สรุปได้ตลอดไป

- 1) การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มโครงการหรือกระบวนการค้นหาปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนดำเนินงาน
- 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
- 4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
- 5) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

โกวิทย์ พวงงาม (2538,น.55) ได้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วมสรุปได้ว่า กระบวนการของการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

สมพร อักษรสกุล (2544,น.10) ได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน โดยมีนักพัฒนาหรือนักวิชาการเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ โดยส่วนใหญ่แล้วกระบวนการมีส่วนร่วมจะเริ่มต้นจากการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผนดำเนินกิจกรรม แก้ไขปัญหา การปฏิบัติงาน การร่วมรับผลประโยชน์และการติดตามประเมินผล

จากความหมาย ดังกล่าว สรุปได้ว่า ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง การที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมทำการศึกษา ค้นคว้า หาสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงในชุมชนเพื่อนำไปสู่การวางแผนและตัดสินใจในการแก้ไขและลดปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนมีส่วนร่วมในกระบวนการติดตามและประเมินผล

2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

2.3.1 ทฤษฎีกระบวนการมีส่วนร่วม

อับดุลลาฮิง คอเต๊ะ (2546,น.12) อ้างอิงจากกมล สุดประเสริฐ (2537,น.37) กล่าวว่าทฤษฎีกระบวนการมีส่วนร่วม เป็นทฤษฎีที่มุ่งอธิบายกระบวนการทำงานหรือกระบวนการแก้ไขปัญหาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาด้วยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) เรียกย่อๆว่า PAR นั้นมีจุดมุ่งหมายไปที่การแก้ไขปัญหาชุมชนตามแนวทางปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆดังนี้

- 1) การระบุปัญหาและความต้องการ
- 2) การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3) การวิเคราะห์และตีความหมาย
- 4) การกำหนดแผนงานโครงการ
- 5) การปฏิบัติ
- 6) การติดตามประเมินผล
- 7) การปรับปรุงและแก้ไขปัญหา

2.3.2 ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (The Theory of Social Action)

การมีส่วนร่วมมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำทางสังคม เพียร์สัน (Pearson 1951 : 279) ได้สร้างทฤษฎีการกระทำทางสังคม(The Theory of Social Action) ซึ่งเขาได้อธิบายการกระทำของมนุษย์ (Action of Human) ในลักษณะที่สามารถนำไปปรับใช้ทางสังคมโดยทั่วไป (General Theory of Action) กล่าวคือการกระทำใดๆของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับ

- 1) บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล (Personality)
- 2) ระบบสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่(Social System)
- 3) วัฒนธรรม (Culture) ในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ และวัฒนธรรมนั้นจะเป็นตัวกำหนดเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อถือ (Idea of Believes) ความสนใจ (Primary of interest) และระบบค่านิยมของบุคคล

รีดเดอร์ (Reeders.1974) ได้กล่าวว่า การกระทำทางสังคม (Social Action) ประกอบด้วยกลุ่มปัจจัยหลายประการมิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยหนึ่งและได้อธิบายถึงเหตุผลในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการที่เรียกว่า ความเชื่อ หรือ ไม่เชื่อ (Believes or Disbelieves) มิได้จำกัดใดปัจจัยหนึ่ง

รีดเดอร์ (Reeders. 1974) กล่าวว่า การกระทำของมนุษย์ ในเรื่องใดก็ตามขึ้นอยู่กับปัจจัยดังต่อไปนี้

- 1) เป้าหมาย(Goal)
- 2) ความเชื่อที่สืบทอดกันมา (Believes Orientation)
- 3) ค่านิยมมาตรฐาน (Standard Values)
- 4) นิสัยและขนบธรรมเนียมประเพณี (Habit and Custom)
- 5) ความคาดหวัง (Expectation)
- 6) ความผูกพัน (Expectation)
- 7) แรงเสริม (Commitment)

8) โอกาส (Opportunity)

9) ความสามารถ (Ability)

10) การสนับสนุน (Support)

3. วิสาหกิจชุมชน (community enterprise)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, น.1082) ให้ความหมายของ “วิสาหกิจ” หมายถึงการประกอบกิจการที่ยาก สลับซับซ้อน หรือเสี่ยงต่อการขาดทุน ล้มละลาย

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2548, น. 2) ให้ความหมายว่า หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรืออื่นๆ ที่ดำเนินการ โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันกันมีวิถีชีวิตร่วมกัน ประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็ นนิติบุคคล รูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน ระหว่างชุมชน

อัจฉรา สุขสมบูรณ์ (2545, น.33) ได้กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการเพื่อแปรรูปผลผลิตตามธรรมชาติหรือสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ โดยครอบครัวในชุมชน โดยองค์กรหรือเครือข่ายในชุมชน เพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนนั้นๆ มีหลักคิดที่สำคัญคือ สร้างความหลากหลายของผลผลิตและผลิตภัณฑ์ เพื่อการบริโภคแบบพึ่งพาตนเองและมีคุณธรรมรับผิดชอบต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในชุมชน

วิชิต นันทสุวรรณ (2544, น.2) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนคือการประกอบการที่รวมถึงกระบวนการคิด การจัดการผลผลิต และทรัพยากรทุกขั้นตอน โดยภูมิปัญญาขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายขององค์กรชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเรียนรู้ชุมชน วิสาหกิจชุมชนมิได้มีเป้าหมายอยู่ที่การสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกำไรทางสังคม ซึ่งได้แก่ความเข้มแข็งของชุมชนและความสงบสุขของสังคม วิสาหกิจชุมชนจึงมีความหมายครอบคลุมกิจกรรมดังต่อไปนี้

1) การแปรรูปหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการผลิตทางการเกษตร เพื่อการพึ่งตนเองและเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชน

2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เช่นผลิตภัณฑ์เครื่องคั้นเพื่อสุขภาพ ไวน์ผลไม้พื้นบ้าน การแปรรูปพืชผักผลไม้พื้นบ้านรูปแบบต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว พิพิธภัณฑสถานชุมชน เป็นต้น

3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองขององค์กรชุมชนและ
เครือข่ายองค์กรชุมชน เช่น น้ำปลา ปู๋ย เครื่องมือ เครื่องใช้ อาหาร และยาสมุนไพร เป็นต้น

4) การพัฒนาระบบตลาด การบริการและสวัสดิการชุมชน เช่นร้านค้าชุมชน
ลานค้า (ตลาด)ชุมชน ศูนย์สุขภาพพื้นบ้าน เป็นต้น

เสรี พงศ์พิศ (2546,น.39 - 46) ได้อธิบายความเป็นมาและให้ความหมายของวิสาหกิจ
ชุมชน คือการประกอบการขนาดเล็ก เพื่อจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการพึ่งตนเอง
ทุนในที่นี้ไม่ได้หมายถึงแต่เงินแต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม
ทุนทางสังคม กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่รวมกันเป็นชุมชน เป็นพี่เป็นน้องไว้ใจกัน
วิสาหกิจชุมชนจึงมีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ประการคือ

- 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
- 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
- 3) ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
- 4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล
- 5) มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ
- 6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ
- 7) มีการพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ได้ให้ความหมายวิสาหกิจชุมชนว่า
วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่
ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว
ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเอง
ของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2548,น.24) ได้กล่าวไว้ว่า วิสาหกิจชุมชน คือการ
ประกอบการเพื่อจัดการ”ทุน” ของชุมชนโดยคนในชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองการ
พึ่งตนเองและความเพียงพอของครอบครัวและชุมชน

ดังนั้น วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจการของชุมชนตั้งแต่กระบวนการคิด การจัดการ
ผลผลิต และทรัพยากรทุกขั้นตอน เป็นการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ โดยคณะบุคคลที่มี
ความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการ
พึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน

3.1 เป้าหมายของวิสาหกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศและคณะ (2544,น.24) ระบุว่า วิสาหกิจชุมชน มีเป้าหมายหลักอยู่ 4 ประการ คือ

- 1) สนับสนุนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของชุมชนโดยชุมชน เพื่อชุมชน แก่จุดอ่อนเสริมจุดแข็ง ให้ชุมชนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและทุนทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน
- 2) สร้างกระบวนการเรียนรู้และระบบการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนที่ครอบคลุมการจัดการทุกด้าน ให้มีระบบการจัดการการผลิต การแปรรูป การตลาด การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม การจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งดำเนินการโดยองค์การชุมชน หรือเครือข่ายองค์การชุมชน ในการวางแผนดำเนินการ และประสานความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ
- 3) พัฒนาระบบเศรษฐกิจ - สังคมของชุมชนที่มีอิสระพึ่งตนเองได้ ระบบการจัดการที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน มีต้นทุนการจัดการต่ำ และเป็นสถาบันทางสังคมที่ชาวบ้านพึ่งพาอาศัยได้
- 4) พัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนที่กระจายการพัฒนาไปสู่ทุกส่วนของชุมชน ไม่ใช่ระบบที่ให้โอกาสกับผู้ที่เหนือกว่าทางด้านเศรษฐกิจหรือการเมือง

3.2 องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2548) องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน ควรมี 7 ประการ คือ

- 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง อาจมีคนนอกมีส่วนร่วมให้ความช่วยเหลือ แต่ไม่ใช่หุ้นส่วนใหญ่ที่มีอำนาจตัดสินใจ
- 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด ซึ่งอาจนำวัตถุดิบบางส่วนมาจากภายนอกได้
- 3) ริเริ่มสร้างสรรค์โดยชุมชน เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเองผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองสามารถริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ โดยไม่เลียนแบบหรือแสวงหาสูตรสำเร็จ
- 4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาสากล
- 5) ดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงหลาย ๆ กิจกรรม ประสานฝึกพลังและ
เกื้อกูลกัน
- 6) การเรียนรู้เป็นหัวใจของกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
- 7) การพึ่งตนเองเป็นเป้าหมายอันดับแรกและสำคัญที่สุดของวิสาหกิจชุมชน

3.3 ประเภทของวิสาหกิจชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2548) ได้แบ่งวิสาหกิจชุมชน เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

1) วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน ได้แก่ การดำเนินการต่างๆ เพื่อกินเพื่อใช้ในท้องถิ่น เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ให้ชุมชนเกิดความพอเพียงอย่างน้อยให้พออยู่พอกิน หรือพอกินพอใช้ เมื่อลดรายจ่ายรายได้ก็เพิ่มขึ้น

2) วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า ได้แก่ การนำผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เข้าสู่ตลาดบริโภคและรวมไปถึงผลผลิตทั่วไปที่เหมือนกัน เหลือใช้ในท้องถิ่นนำออกสู่ตลาดบริโภค โดยการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต หีบห่อ การตลาดและการจัดการต่างๆ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้

3.4 รูปแบบของวิสาหกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศและคณะ (2550) กล่าวไว้ว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นรูปแบบที่ครอบคลุมเกี่ยวกับกิจกรรมดังต่อไปนี้

1) การแปรรูปหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรม ที่ต่อเนื่องจากการผลิตทางการเกษตร เพื่อการพึ่งตนเองและเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรขององค์กรชุมชน/เครือข่ายขององค์กรชุมชน

2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำเพื่อสุขภาพ ไม้พื้นบ้าน การแปรรูปพืชผักผลไม้พื้นบ้านรูปแบบต่างๆ ผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว (ธรรมชาติเกษตร) พิพิธภัณฑสถานชุมชนและอื่นๆ

3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนอง การพึ่งตนเองขององค์กรชุมชนและเครือข่ายขององค์กรชุมชน เช่น น้ำปลา กะปิ นม เครื่องมือเครื่องใช้ อาหาร ยาสมุนไพร และอื่นๆ

4) การพัฒนาระบบการตลาด การบริการและสวัสดิการชุมชน เช่น ร้านค้าชุมชน ร้านค้า (ตลาด) ชุมชน แหล่งนันทนาการ และศูนย์สุขภาพชุมชน และอื่นๆ

การที่องค์กรชุมชน/เครือข่าย พัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชนได้ครบทั้ง 4 กิจกรรม และมีการเชื่อมเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ และมีความต่อเนื่องจะเกิดเป็น “ระบบวิสาหกิจชุมชน”

3.5 แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน (เสรี พงศ์พิศ และคณะ 2544)

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นเรื่องการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขธรรมชาติ เป็นเรื่องความ มั่งคั่งและมีอยู่มีกินทั้งในวันนี้และวันหน้า เป็นเรื่องของการสร้างระบบเศรษฐกิจระดับฐานรากของสังคมไทยให้เป็นเซลล์เล็ก ๆ ที่เข้มแข็ง ที่ประกอบกันขึ้นเป็นองคาพยพของระบบเศรษฐกิจภาพรวม

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจึงต้องมีแนวทางเฉพาะที่สอดคล้องกับแนวคิดเป้าหมาย และเอื้อให้เกิดการพัฒนาในระบบเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งตนเองได้ ไม่ใช่การทำหนึ่งโครงการภายใต้โครงสร้างที่มีอยู่เดิมของสังคม แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จึงควรเริ่มต้นและดำเนินการดำเนินงานที่ชุมชน เพราะครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยผลิตที่สร้างผลผลิตจริงของระบบเศรษฐกิจ มีการบริหารจัดการที่มีอิสระ และสอดคล้องกับศักยภาพในการบริหารจัดการขององค์กรชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและภูมิปัญญา เพราะครอบครัวและชุมชนเป็นผู้สร้างผลผลิตและสืบทอดภูมิปัญญา จึงควรได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม และเป็นการคืนสิทธิในการจัดการการผลิตและการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชน วิสาหกิจชุมชน ที่แท้จริงให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบการพึ่งตนเอง โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้จากการจัดการทรัพยากรและผลผลิต แสวงหา และพัฒนาความรู้บนฐานความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชน พัฒนาระบบทุนและสวัสดิการของชุมชน เป็นการสร้างผลผลิตและผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีคุณธรรมกำกับความสัมพันธ์กับทุกฝ่าย ไม่ใช่การฉวยโอกาส การผลิตในปริมาณมาก และการแสวงหากำไรสูงสุด

การพัฒนาวิสาหกิจของชุมชน สามารถดำเนินการในรูปแบบการสร้างความร่วมมือกับองค์กร ภายนอก เพราะองค์กรชุมชน/เครือข่ายองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าของวิสาหกิจชุมชนยังมีข้อจำกัดในความสามารถด้านบริหารจัดการหรือการร่วมทุนกับองค์กรภายนอก โดยมีทุนหลักในการดำเนินงานจากชุมชน เป็นการสร้างความร่วมมือ โดยองค์กรชุมชน/เครือข่ายเป็นผู้ตัดสินใจ และเป็นผู้เลือกองค์กรภายนอกเข้ามาในกระบวนการความร่วมมือที่เกิดขึ้น ไม่ใช่การตัดสินใจโดยหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกที่มีใ้องค์กรชุมชน/เครือข่ายสามารถกำหนดมาตรฐานเพื่อรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนของตนให้เกิดความปลอดภัยต่อผู้บริโภคและผู้ให้บริการ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกำหนดจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค รวมทั้งการให้สิทธิในการอนุรักษ์ ดูแล จัดการ แหล่งทรัพยากร แหล่งเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนกับองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อให้เกิดระบบการจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นกระบวนการดำเนินงานที่เน้นในเรื่องการปรับวิถีคิดของชุมชนแบบพึ่งพาภายนอกมาพึ่งพาตนเอง โดยเชื่อมโยงบูรณาการกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ในที่สุด โดยหลักการของวิสาหกิจชุมชน คือ มีการเรียนรู้เป็นหัวใจ และมีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

3.6 แนวทางบริหารจัดการการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

วิชิต นันสุวรรณ (2537,น.31) ที่มุ่งให้สมาชิกช่วยเหลือกันและพึ่งตนเองได้ในที่สุด ด้วยการรวมตัวของวิสาหกิจชุมชนนั้น ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินงานด้านองค์กร ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านทุน ด้านทุน ด้านสวัสดิการดังนี้

3.6.1 ด้านองค์กร หมายถึง การประสานเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ตลอดจนการมอบหมายหน้าที่และอำนาจความรับผิดชอบให้กับบุคลากรในกิจกรรมต่างๆ การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ควรมีการจัดโครงสร้างองค์กรเพื่อทำหน้าที่ดำเนินงาน การจัดโครงสร้างองค์กรเป็นการแบ่งภารกิจของแต่ละคนให้มีความรับผิดชอบสอดคล้องซึ่งกันและกัน โดยการจัดทำผังองค์กรให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลฝ่ายต่างๆ

3.6.2 ด้านการผลิต การผลิตประกอบด้วยกิจกรรมในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดผลผลิตที่ต้องสร้างคุณภาพตามความต้องการของลูกค้า

1) กระบวนการผลิต

อำนาจ ชีระวานิช (2544,น.307) กล่าวว่า กระบวนการผลิตมีองค์ประกอบพื้นฐาน 5 ส่วน ดังนี้ (1) ปัจจัยนำเข้า เป็นปัจจัยทั้งหมดที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ อาจเป็นทั้งวัตถุดิบ ทักษะ ความรู้ ภูมิปัญญาของบุคลากร เครื่องมือ เครื่องจักร ข้อมูลข่าวสาร (2) กระบวนการแปรสภาพ (Transformation processes) เป็นกระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับปัจจัยนำเข้าเพื่อเปลี่ยนให้ให้เป็นผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์ และยังรวมถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานและเทคโนโลยี (3) ผลผลิต เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีตัวตนและไม่มีตัวตนที่ทำการผลิตขึ้น เช่น กล้วยฉาบ คำแนะนำของแพทย์แผนโบราณ (4) ระบบควบคุม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการกำกับดูแลแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการผลิตของกิจการซึ่งการควบคุมจะต้องดำเนินการทั้งในขั้นตอนของปัจจัยนำเข้า กระบวนการแปรสภาพ และผลผลิต (5) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เป็นข้อมูลที่ได้จากการกำกับดูแลการผลิต

2) ประเภทของการผลิต

การผลิตสินค้าและบริการ มีรูปแบบแตกต่างกันออกไป

อำนาจ ชีระวานิช (2544,น.309) จำแนกวิธีการและเวลาที่ใช้ในกระบวนการ ออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้ (1) การผลิตแบบสายประกอบ (Assembly process) (2) การผลิตอย่างต่อเนื่อง (Continuous process) (3) การผลิตตามคำสั่ง (Intermittent process) (4) การผลิตแบบจำแนกรายการสินค้าจากวัตถุดิบ (Analytical process) (5) การผลิตแบบสังเคราะห์ (Synthetic process) (6) การผลิตแบบสกัดวัตถุดิบให้เป็นสินค้า (Extractive process)

3) ลักษณะผลิตภัณฑ์ การผลิตของวิสาหกิจชุมชน ดำเนินการเพื่อให้เกิดผลผลิตและบริการต่าง ซึ่งเป็นการจัดการทุน ภูมิปัญญา และเทคโนโลยีเข้าด้วยกันสมาชิกจะต้องประชุมหารือกัน เพื่อให้ได้คำตอบว่าจะผลิต สินค้าหรือบริการอะไร ผลิตทำไปทำไม สถานที่ผลิตหรือสถานที่ให้บริการอยู่ที่ไหน ผลิตแล้วจำหน่ายที่ไหนและเมื่อไหร่ ใครเป็นผู้ผลิตหรือให้บริการ และจะใช้วิธีการผลิตอย่างไร

4) การจัดหาวัตถุดิบ เกี่ยวข้องกับกิจกรรมซื้อวัตถุดิบเพื่อการผลิตสินค้าหรือจำหน่ายให้ผู้เกี่ยวข้อง โดยทราบคุณลักษณะสินค้า การดูแลรักษา และเก็บรักษาสินค้าคงเหลือ

5) การควบคุมการปฏิบัติงาน เป็นการกำหนดวิธีการควบคุมการผลิตสินค้าและบริการที่ครอบคลุมถึงการควบคุมปริมาณการผลิตให้ได้ปริมาณตามช่วงเวลาที่ต้องการ การควบคุมคุณภาพการผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐานสม่ำเสมอ การควบคุมเครื่องจักรอุปกรณ์การผลิตไม่ให้เสียหายการควบคุมการใช้แรงงานให้พอดีกับการผลิต การควบคุมต้นทุนการผลิตไม่ให้สูง

3.6.3 ด้านการตลาด

การตลาด หมายถึง ขั้นตอนการติดต่อสอบถามความต้องการสินค้าของลูกค้า การจัดหาสินค้าและบริการส่งให้ลูกค้าเพื่อตอบสนองความต้องการ

3.6.4 ด้านการเงิน

การเงิน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาเงิน และการใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใสเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ วิสาหกิจชุมชนควรจัดทำแผนการเงินแจ้งให้สมาชิกทราบการวางแผนการเงิน ได้แก่ การกำหนดความต้องการเงินทุนจำนวนเท่าใด ระยะเวลาใด และแหล่งเงินทุนนั้นได้มาจากแหล่งไหน ด้วยวิธีใด แล้วจัดงบประมาณการเงิน ซึ่งจะแสดงถึงรายได้และค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคต วิสาหกิจชุมชนพิจารณาถึงเงินทุนที่ได้มาจากสมาชิกเป็นอันดับแรก เช่น การระดมเงินทุนในรูปแบบหุ้นเพิ่มเติม เป็นต้น นอกจากนั้นวิสาหกิจชุมชนบางแห่งยังได้รับเงินอุดหนุนที่ทางราชการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ หรือแหล่งเงินกู้ที่มีดอกเบี้ยต่ำ และควรกำหนดเป็นระเบียบการใช้เงินไว้เพื่อสะดวกในการควบคุม

3.6.5 ด้านการบัญชี

การบัญชี หมายถึง การเก็บรวบรวมและจัดบันทึกข้อมูลที่มีหน่วยเป็นเงินตราแล้วจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ ตลอดจนรายงานผลให้แก่ผู้สนใจ การจัดทำบัญชีมีขั้นตอนสำคัญดังนี้

1) การรวบรวมข้อมูลทางการเงินที่เป็นเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจที่เกิดขึ้นประจำวัน เช่น ใบเสร็จรับเงิน ใบกำกับสินค้า

2) การจดบันทึกรายการสินค้าที่เกิดขึ้นให้ถูกต้องเป็นปัจจุบัน ตามหลักฐานทางการเงิน

3) การจำแนก หมายถึง การนำข้อมูลที่จดบันทึกไว้มาจำแนกเป็นหมวดหมู่แยกประเภทหมวดสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้และรายจ่าย

4) การสรุปข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการจำแนกเป็นหมวดหมู่ สรุปเป็นรายงานทางการเงิน เพื่อแสดงผลงาน ฐานะการเงิน ตลอดจนการได้มาของเงินสดในรอบระยะเวลาบัญชีหนึ่งๆ

3.6.6 ด้านสวัสดิการ

วิจิต นันทสุวรรณ (2547, น.20-21) กล่าวว่า การที่วิสาหกิจชุมชน บริหารจัดการทุนให้เกิดประโยชน์จอกงเย แล้วนำส่วนหนึ่งมาจัดการเพื่อเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกและชุมชนในด้านต่างๆ ตามความเหมาะสม ดังนี้

1) การศึกษาเรียนรู้ นำทุนสวัสดิการมาใช้ในการศึกษาของสมาชิกให้ทุนการศึกษาแก่บุตรหลาย ส่งให้คนในชุมชนไปเรียนรู้ทักษะเฉพาะด้านเพิ่มเติม

2) การฌาปนกิจ ช่วยเหลือค่าทำศพเมื่อสมาชิกถึงแก่กรรม

3) การสาธารณะประโยชน์ เป็นการนำทุนสวัสดิการมาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะของชุมชน

4) ค่ารักษาพยาบาล เป็นการช่วยเหลือรักษาพยาบาลตามการเจริญเติบโตของกองทุน

5) การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ใช้ในด้านสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ในชุมชน เช่นการรักษาความสะอาด การอนุรักษ์ป่า

6) บำนาญคนชรา วิสาหกิจชุมชนอาจมีข้อกำหนดให้บำนาญกับบุคคลในชุมชนที่มีอายุครบ 65 ปี จนเสียชีวิต ให้บำนาญกับสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 30 ปีขึ้นไป

7) อุดหนุนการผลิตหรือประกันราคาพืชผล

3.7 ปัจจัยกำหนดความสำเร็จวิสาหกิจชุมชน

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542, น.124-136) อธิบายว่าปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จและความล้มเหลวของวิสาหกิจชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้

3.7.1 ปัจจัยด้านการเงินหรือเงินลงทุน กิจกรรมธุรกิจที่ต้องอาศัยการตลาดเริ่มต้นจากการนำเงินไปลงทุน ทำการผลิต ทำการค้า ได้รายได้กลับมาเป็นเงินก้อนใหญ่กว่าเดิมในกรณีที่มีกำไร เงินลงทุนในการทำธุรกิจมีมาจาก 3 แหล่ง คือเงินทุนตนเอง เงินทุนที่ยืมจากแหล่งอื่นต่างๆ

และเงินที่ได้จากการระดมทุนจากคนในชุมชนเอง ถ้าเป็นเงินทุนจากการระดมทุนจากคนในชุมชน วิทยาก็มีโอกาสเติบโตได้ดีกว่า กรณีจากการกู้ยืม

3.7.2 ปัจจัยด้านการตลาด ปัจจัยด้านการตลาดจะเกี่ยวข้องกับความสามารถในการประมาณอุปสงค์ อุปทานได้ และต้องรู้ว่า จะนำสินค้าที่ผลิตได้ไปขายที่ไหน และขายอย่างไร วิทยาก็ที่ประสบผลสำเร็จจะมีลูกค้าแน่นอนและเพียงพอ หมายถึงลูกค้าที่เป็นผู้ส่งออกที่สามารถรับสินค้าไว้คราวละมาก ๆ ส่วนการค้าปลีกเป็นการค้าที่ไม่มีลูกค้าที่แน่นอน กลุ่มวิทยาก็ชุมชนที่มีตลาดที่แน่นอนเพียงพอจะเป็นวิทยาก็ที่ยืนอยู่ได้ เติบโตได้พร้อมกับการขยายกิจการปัจจัยด้านการตลาดเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จหรือล้มเหลวของวิทยาก็ ตลาดจึงเป็นหัวใจของการผลิตเป็นตัวนำของการผลิต ช่องทางการตลาดจึงมีความสำคัญยิ่ง

3.7.3 ปัจจัยด้านการผลิต การที่จะผลิตอะไร ผลิตอย่างไรต้องผ่านการวิเคราะห์ ทั้งอุปสงค์ (demand) และอุปทาน (supply) ในตลาดความชำนาญของผู้ผลิต เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญพอๆกับ โอกาสทางการตลาด การผลิตในชุมชนที่มีต้นทุนการผลิตไม่สูงพร้อมกับผู้ผลิตมีความรู้ ทักษะ ความชำนาญ สามารถรับผลผลิตที่มีคุณภาพและสามารถแข่งขันในตลาดได้ การผลิตที่จะประสบผลสำเร็จต้องสอดคล้องกับโอกาสทางการตลาดและผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาด

3.7.4 ปัจจัยด้านบริหารและจัดการ การบริการและจัดการวิทยาก็ชุมชนแบ่งเป็น 3 ด้านที่สำคัญคือ ระบบเงิน ระบบงานและด้านระบบบุคลากร ด้านระบบเงิน ความสามารถในการระดมทุนและสะสมทุนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ เมื่อสามารถระดมทุนและสะสมทุนได้แล้ว ต้องสามารถบริหารกระแสเงินไหลเข้าและไหลออกได้ เพื่อควบคุมให้เกิดสภาพคล่องทางการเงิน การบริหารเงินที่ไม่รัดกุม ใช้เงินอย่างขาดประสิทธิภาพ จะนำไปสู่ความผิดพลาดล้มเหลวในวิทยาก็ ด้านระบบงาน วิทยาก็ชุมชนที่ประสบผลสำเร็จต้องมีการจัดโครงสร้างการบริหารมีการแบ่งฝ่าย แบ่งสายงาน เพื่อการควบคุม กำกับอย่างชัดเจน ด้านระบบบุคลากรในวิทยาก็ชุมชนส่วนใหญ่ ไม่ค่อยมีสายงานบังคับบัญชาที่ชัดเจน เนื่องจากบุคลากรที่เป็นลูกจ้างมีน้อย บุคลากรของกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกและกรรมการ การสั่งการ การบังคับบัญชา การให้คุณให้โทษจึงไม่มี ความสำเร็จของกลุ่มวิทยาก็ในด้านระบบบุคลากรจึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารและสมาชิกมีสัจจะ คุณธรรมและมีความเสียสละ

3.7.5 ปัจจัยด้านผู้นำ ชาวชนบทส่วนใหญ่มักขาดแคลนผู้นำ ผู้นำมักเกิดขึ้นโดยธรรมชาติเกิดจากผู้ประสบผลสำเร็จในอาชีพ ความมีบารมี มีความรู้ มีฐานะ เป็นที่พึ่งพาของคนในสังคมได้ วิทยาก็ชุมชนที่ประสบผลสำเร็จมักจะอยู่ได้ การนำของบุคคลเหล่านั้น จากการศึกษาพบว่าวิทยาก็ชุมชนที่ก่อตั้งโดยบุคคลที่ประสบผลสำเร็จในอาชีพหรือคณะบุคคลที่เป็น

ที่ยอมรับของชาวบ้าน การระดมทุนจะง่าย กิจการขยายตัวได้รวดเร็ว มีความมั่นคงและโอกาสประสบความสำเร็จมีสูง

3.7.6 ปัจจัยด้านแรงงาน แรงงานในวิสาหกิจชุมชนที่เป็นลูกจ้างส่วนใหญ่มีน้อย โดยมากเป็นประเภททำงานให้ตัวเอง (self-employed) ภายใต้ครอบครัวของตน ปัจจัยด้านแรงงานส่วนมากพบว่า เป็นแรงงานที่มีความรู้ น้อย ขาดทักษะและประสบการณ์จึงเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ถ้าเป็นแรงงานฝีมือและเป็นคนรุ่นใหม่มักจะอพยพเข้าไปในเมืองหรือผ่านอุตสาหกรรม แรงงานในวิสาหกิจชุมชนจึงต้องอาศัยแรงงานของคนรุ่นพ่อ แม่ ปู่ ย่า เป็นสำคัญ

3.7.7 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิก การเกิดขึ้น การคงอยู่ การเติบโตและยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจของชุมชน ต้องร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำและร่วมกันรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนจะกินความถึง การระดมทุนและการใช้ทุนที่ระดมมา ซึ่งทุนดังกล่าวคือ เงินทุน ดังนั้น การมีส่วนร่วมระดมทุน จึงหมายถึงการร่วมมือ ถือหุ้่น ร่วมลงทุนและการนำทุนไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งที่กล่าวมาเป็นปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่นำพาให้วิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จ ขณะเดียวกันการมีส่วนร่วมอย่างเอาการเอางาน เป็นตัวบ่งชี้ถึงความสามารถพึ่งตนเองได้

3.7.8 ปัจจัยที่เกี่ยวกับระเบียบและข้อบังคับขององค์กร ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นกฎเกณฑ์เพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตาม ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนบรรลุเป้าหมาย มีความราบรื่น เพราะการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนต้องตั้งอยู่บนรากฐานของการร่วมคิด ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ กฎเกณฑ์กติกาที่สร้างขึ้นในวิสาหกิจชุมชนต้องเกิดขึ้นบนพื้นฐานข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกให้ความเห็นชอบ

3.7.9 ปัจจัยปฏิสัมพันธ์ภายนอก หมายถึง ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ซึ่งโดยทั่วไปจะมีอยู่ 4 กลุ่ม คือรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือนักวิชาการหรือสถาบันวิชาการและธุรกิจ วิสาหกิจชุมชนต้องเรียนรู้และกำหนดท่าทีต่อปฏิสัมพันธ์กับภายนอกอย่างเหมาะสม ซึ่งปฏิสัมพันธ์อย่างเหมาะสมต้องเป็นการปฏิสัมพันธ์หลายฝ่ายเกิดขึ้นพร้อมกันและแต่ละฝ่ายต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนผ่านการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนนั้นและเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงบวก

3.8 พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2548) ได้ระบุสาระสำคัญของการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ไว้ดังนี้

1) ให้มีการจดทะเบียนรับรองสถานะของวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จะขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้ โดยยื่นขอจดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตร

2) ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เป็นเอกภาพ โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด และคณะกรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน

3) ให้คณะกรรมการจัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน หรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร

- วิสาหกิจชุมชนระดับปฐมภูมิ : ให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนา กิจการวิสาหกิจชุมชนระดับปฐมภูมิในการประกอบกิจการอย่างครบวงจร รวมทั้งการให้ความรู้ การจัดตั้ง การร่วมมือซึ่งกันและกัน การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบ ทรัพยากรหรือภูมิปัญญา ของชุมชนมาใช้ให้เหมาะสมกับกิจการวิสาหกิจชุมชนและสภาพท้องถิ่นนั้นๆ หรือการให้ความรู้ เกี่ยวกับขบวนการผลิตและบริหารจัดการธุรกิจทุกด้าน เพื่อให้กิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับปฐม ภูมิมิมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเอง

- วิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้แล้ว : ให้มีการ ส่งเสริมและสนับสนุนการวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้แล้วอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการให้ความรู้และการสนับสนุนในการประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับสูงขึ้นไปตาม ความพร้อมและความต้องการของกิจการวิสาหกิจชุมชน การร่วมมือซึ่งกันและกัน หรือให้ความ ช่วยเหลือในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีในด้านต่างๆ ทั้งในด้านคุณภาพ การผลิต การ จัดการและการตลาด เพื่อสร้างความพร้อมให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับที่สูงยิ่งขึ้น

- เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน : ให้มีการสนับสนุนการจัดตั้ง การประกอบการ การตลาด รวมทั้งส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหรือภาค ธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน

4) ให้กรมส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ วิสาหกิจชุมชน ทั้งในระดับชาติ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็น เลขานุการ ระดับจังหวัดซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นเลขานุการ และคณะกรรมการประสานนโยบาย กองทุนเพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นประธาน และ กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นเลขานุการ

3.9 บทบาทการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

เสรี พงศ์พิศ (2548) ได้กล่าวถึงบทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการ ส่งเสริมกับแนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โดยชุมชนภายใต้แนวคิดหลัก 3 ประการคือ

1) การกระจายอำนาจ หมายถึง สภาวะที่หน่วยงานหรือชุมชนมีอำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับแนวทางและวิธีการดำเนินกิจกรรมของตนเองได้อย่างกว้างขวาง การกระจายอำนาจเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2) การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ส่งเสริมให้ประชาชนในระดับ ท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนและการวางแผนการพัฒนาต้องอยู่ ภายใต้เงื่อนไขข้อเท็จจริงและความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ กลยุทธ์การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน จะทำให้ชุมชนเกิดความแข็งแกร่งและยั่งยืน

3) การประชาสังคม แนวคิดนี้เกิดจากสภาพปัญหาในสังคมที่มีความสลับซับซ้อน ไม่สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้โดยลำพัง ทำให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกร่วมกันมารวมเป็นกลุ่มหรือองค์กรในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วน เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาหรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์บนพื้นฐานของความรัก ความสมานฉันท์ และเอื้ออาทรต่อกันภายใต้ระบบการจัดการที่มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย

ดังนั้นบทบาทของหน่วยงานต่างๆ ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน คือ การกระจายอำนาจการมีส่วนร่วมของประชาชน และการประชาสังคม ทำให้ชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มีการรวมกลุ่ม และมีอำนาจการตัดสินใจ มีแนวทางวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

3.10 บทบาทหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตรกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ได้กำหนดให้กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นแกนกลางในการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน มีหน้าที่เป็นผู้ให้การรับรองสถานภาพของวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย และเป็นสำนักเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน มีบทบาทหน้าที่ 3 ส่วน คือ

- 1) เป็นหน่วยงานในการรับจดทะเบียนวิสาหกิจ/เพิกถอนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย และการเลิกกิจการ
- 2) เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
- 3) ดำเนินการให้เกิดการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายอย่างครบวงจรและเป็นเอกภาพ

จากเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ แนวคิดในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมมาจากรากฐานการพัฒนาการเกษตรและสังคมเกษตรเป็นที่ตั้ง ในภาวะปัจจุบัน การ

เตรียมความพร้อมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาสู่การเป็นผู้ประกอบการของหน่วยธุรกิจที่สูงขึ้น ก็มีหลายหน่วยงานดำเนินการอยู่ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ในส่วนกรมส่งเสริมการเกษตรจะต้องเข้าไปบูรณาการหรือต่อยอดการดำเนินงานตั้งแต่ระดับการผลิตจนถึงการสนับสนุนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

3.11 แนวทางการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2548) ได้กล่าวถึงแนวทางการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ไว้ดังนี้

1) การส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายจะดำเนินการในลักษณะบูรณาการทั้งภายใน หน่วยงานและร่วมกับภาคีทุกภาคส่วน เพื่อร่วมกันส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชน มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ งานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โดยกรมส่งเสริมการเกษตรจะทำหน้าที่เป็นแกนกลาง เพื่อให้เกิดการรวมพลังในการขับเคลื่อนการทำงานร่วมกับภาคีต่างๆ

2) การยื่นขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย จะเป็นไปโดยความสมัครใจและความพร้อมของชุมชน เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนและชุมชนได้ทราบถึงสิทธิประโยชน์ วิธีการและขั้นตอนในการขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 อย่างทั่วถึง

3) เจ้าหน้าที่ในภาครัฐและเอกชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ควรมีบทบาทเป็นผู้เชื่อมประสานกับวิสาหกิจชุมชนใน 3 เรื่อง คือ

- การเชื่อมประสานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ (facilitator) คือ เป็นผู้ช่วยกลุ่มคนให้ทำบางอย่างร่วมกันอย่างได้ผล โดยทำหน้าที่เพียงผู้เอื้อให้เกิดกระบวนการ ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องชี้แนะหรือเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

- การเชื่อมประสานเพื่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลง (catalyst) การให้คำปรึกษา การสร้างความมั่นใจในเรื่องใหม่ๆ โดยการช่วยวิเคราะห์ข้อมูลที่ชุมชนจัดทำ และให้ข้อมูลในสิ่งที่ชุมชนจัดทำว่ามีจุดอ่อน หรือข้อบกพร่องในส่วนไหน ช่วยเสนอแนะแก้ไขจุดอ่อนนั้น ตลอดจนช่วยติดตามผลหรือความก้าวหน้าในเรื่องที่ชุมชนได้เสนอกับหน่วยงานภายนอกต่าง ๆ

- การเชื่อมประสานเพื่อให้เกิดเครือข่าย (net worker) โดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่มีความสนใจร่วมกัน มีปัญหาเหมือนกัน และต้องการสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ความคิดเห็น และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4) การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจะมุ่งเน้นส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการทุนของชุมชน ทั้งที่เป็นเงิน ทรัพยากร ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม

เพื่อการพึ่งพาตนเอง และเกื้อหนุนกิจการของชุมชน มากกว่าการสนับสนุนในรูปแบบของปัจจัยและเงิน ให้เปล่าแก่ชุมชน

5) พัฒนาระบบข้อมูลวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูล ข่าวสาร และความรู้ในระหว่างวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย และเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างวิสาหกิจชุมชนกับหน่วยงานสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง

3.12 ประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชนต่อเกษตรกรและชุมชน

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน(2548: 8-9) กล่าวถึงการกำหนดนโยบายให้เกิดการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการผลักดันกฎหมายส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรและชุมชน คือ

1) การรวมตัวของเกษตรกรในการประกอบการระดับชุมชนในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนมีความมั่นคง ได้รับการรับรองตามกฎหมาย

2) การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน เพื่อจัดระเบียบให้เกิดลำดับก่อนหลัง และภาครัฐสามารถรับรู้ข้อมูลเบื้องต้นประชาชนต้องการจัดลำดับความต้องการของชุมชนที่อยากให้ภาครัฐสนับสนุน เพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนได้ตรงตามความต้องการที่แท้จริง

3) วิสาหกิจชุมชนที่ยื่นขอจดทะเบียน ได้รับการพัฒนาเป็นผู้ประกอบการ ที่พัฒนาและใช้ประโยชน์จากศักยภาพของทุนชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการเข้าถึงแหล่งทุน

4) ระบบเศรษฐกิจชุมชน จะมีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ มีความพร้อมที่จะพัฒนา สำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต

4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอเขาตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้รวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปตามตัวแปรดังนี้

4.1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ถนัด ม่วงศรี (2526)ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมศึกษานอกโรงเรียน ในท้องที่อำเภอค้อยสะแก๊ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สตรีที่แต่งงานแล้วมีส่วนร่วมในการศึกษานอกโรงเรียนมากกว่าสตรีที่มีลักษณะตรงข้าม

เบญจวรรณ จอมอูด (2541,น.34-47) ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีอายุ

เฉลี่ย 40.7 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงประถมศึกษาปีที่ 7 อาชีพนอกภาค การเกษตรที่สำคัญคือ รับจ้างทั่วไป ค่าขาย หัตถกรรม รายได้รวมของครอบครัวเฉลี่ย 67,482.88 บาทต่อปี ระยะเวลาการเป็นสมาชิกโดยเฉลี่ย 7.09 ปี ในรอบปีที่ผ่านมาได้รับการฝึกอบรมความรู้ เฉลี่ยคนละ 2 ครั้ง สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการพวกพ้องอยู่ในเกณฑ์มาก และมีทัศนคติที่ดีต่อคณะกรรมการกลุ่ม

มยุรี แสนกล้า (2548,น.53) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านโนนสง่า ตำบลกระเทียม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีอายุเฉลี่ย 4,221.00 บาทต่อเดือน กู้เงินจาก ธ.ก.ส. มากที่สุด เฉลี่ย 33,169.01 บาท รองลงมากู้เงินจากกองทุน หมู่บ้านเฉลี่ย 10,269.23 บาท จากกลุ่มแม่บ้านเฉลี่ย 5,547.65 บาท และกู้เงินจากแหล่งอื่นๆเฉลี่ย 466.67 บาท

ดวงสมร พฤติกุล (2549,น.25) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านหนองรีร่วมพัฒนา ตำบลบ้านเลื่อ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 47.27 ปี สมรสแล้ว การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษา อาชีพหลักรับจ้าง มีรายได้เฉลี่ย 118,590.91 บาท เป็นสมาชิกนานกว่า 7 ปี ลง ทุนทุกคนอย่างน้อย 1 ทุน ทุกคนได้รับการอบรมเพิ่มความรู้ และรายได้เสริมเฉลี่ย 1,463.63 บาท ต่อเดือน

ศรีัญญา ภูมิภู (2550,น.30-38) ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนด้านการผลิตและการแปรรูปด้านทางการเกษตรในจังหวัดลำปาง พบว่า สมาชิกกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 51.17 ปี จบการศึกษาปีที่ 4 ส่วนใหญ่ไม่มี ตำแหน่งทางสังคม มีรายได้รวมของครอบครัวเฉลี่ย 58,058.77 บาทต่อปี มีแรงงานในครัวเรือน เฉลี่ย 3.22 คน มีขนาดพื้นที่ทางการเกษตรเฉลี่ย 6.97 ไร่ ได้รับการฝึกอบรมเฉลี่ย 5.07 ครั้งต่อ ปี ความต้องการเกียรติและชื่อเสียงอยู่ในระดับไม่แน่ใจ ความต้องการพวกพ้องอยู่ในระดับไม่เห็น ด้วยและทัศนคติที่มีต่อผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มอยู่ในระดับเห็นด้วย

นิตยา ตั้งสุภชวัช (2550,น.51-57) ศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการ ดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สมาชิกอายุเฉลี่ย 48.89 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ระยะเวลาการเป็นสมาชิก เฉลี่ย 3.27 ปี สมาชิกมีความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ส่วนใหญ่ประกอบ อาชีพทำนารองลงมา รับจ้าง สมาชิกรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 314,792.70 บาท มีสมาชิกใน ครัวเรือนเฉลี่ย 3.32 ราย แรงงานในครัวเรือน 1.65 ราย มีรายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม 3

ลักษณะ ได้แก่ รายได้จากเงินปันผล จากค่าแรง และจากค่าแรงและเงินปันผล โดยภาพรวม สมาชิกมีรายได้จากการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม เฉลี่ย 16,480.16 บาทต่อปี

4.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

สังวาล รัตนตระกูล (2541) ศึกษาโครงการแปรรูปผลผลิตเกษตรเชิงธุรกิจ และการจัดผลสัมฤทธิ์โครงการแปรรูปผลผลิตเกษตร พบว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรครดำเนินโครงการแปรรูปผลผลิตเกษตรในระดับดีขึ้น โดยมีการปรับปรุงคุณภาพการผลิต กำหนดมาตรฐานการผลิต มีระบบการตรวจสอบคุณภาพ ยอดขายสินค้าเพิ่มขึ้นและมีกำไรมากขึ้น ทั้งนี้เพราะสมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงาน

กิตติพงษ์ พิพิธกุล (2544 ,น.69) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมกลุ่มเกษตรกรของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมมากในเรื่องการร่วมสำรวจปรึกษาหารือเพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหา การร่วมกันวางแผนการดำเนินงานกิจกรรมภายในกลุ่ม การร่วมตัดสินใจทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่ม การร่วมประชุมสมาชิก หรือคณะกรรมการกลุ่ม การร่วมแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม การร่วมรับผลประโยชน์จากการซื้อปุ๋ยเคมี การร่วมคิดติดตามประเมินผลการดำเนินงานกลุ่ม การร่วมติดตามข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้ากิจกรรมกลุ่ม และส่วนร่วมระดับน้อย คือ การบริจาคสิ่งของให้กลุ่ม การร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงานที่กลุ่มมอบหมาย การร่วมใช้แรงงานในกลุ่ม การร่วมชักชวนเพื่อนบ้านเข้าเป็นสมาชิก การร่วมรับเงินปันผลจากกลุ่ม ส่วนการร่วมรับผลประโยชน์จากการซื้อขายข้าวเปลือกไม่มีการดำเนินงาน

ชัยรัตน์ เชนฤทัยภักดี (2548,น. 62) ศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าที่ประสบความสำเร็จ ตำบลเวียงขย อำเภอมือง จังหวัดลำพูน พบว่าปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้า สมาชิกกลุ่มทอผ้ามีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีระดับการเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการดำเนินงานและการเข้าร่วมประจำปีอยู่ในระดับที่สูงกว่าการมีส่วนร่วมในประเด็นอื่นๆ ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นกรรมการและสมาชิกกลุ่มผู้นำของกลุ่มทอผ้าควรมีการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในประเด็นอื่นๆให้มากขึ้น เช่นการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมที่เจ้าพนักงานส่งเสริมจัดขึ้น การเข้าร่วมประชุมผลผลิตของกลุ่ม การเข้าร่วมออกร้านของกลุ่ม และการเข้าร่วมแสดงผลงานของกลุ่ม

วิทยา จันทะวงศ์ศรี (2547)พบว่าปัจจัยด้านการผลิต ถือว่ามีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน การผลิตที่ดีเป็นการผลิตที่ตรงกับเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งในการผลิตของชุมชนนั้นหากเป็นการผลิต ที่อาศัยวัตถุดิบที่สามารถหาเองได้ในท้องถิ่น จะทำให้ต้นทุนอันเกิดจากการจัดหาวัตถุดิบลดลง

ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์ (2548, น.81-84) ได้ศึกษา การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรผู้วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เขตที่ 1 พบว่าการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรร้อยละ 87.95 มีแผนปรับปรุงการผลิต โดยกลุ่มแม่บ้านส่วนใหญ่ที่มีแผนการปรับปรุงการผลิต มีแผนการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ (ได้แก่ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การเพิ่มรูปแบบผลิตภัณฑ์ และเกือบครึ่งมีการพัฒนาวิธีการบรรจุโดยใช้เครื่องจักรทันสมัย) มีแผนปรับปรุงผลิตภัณฑ์ (โดยเพิ่มผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้น) และมีแผนปรับปรุงการผลิต (ได้แก่ การเพิ่มปริมาณการผลิตทั้งตลอดปีและบางช่วงเวลา/เทศกาล) ในด้านการแหล่งจำหน่าย กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจำหน่ายผลิตภัณฑ์

สำราญ คำภีระแปง (2549, น.88) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก พบว่า การมีส่วนร่วมการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรด้านการประชุม การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล อยู่ในระดับปานกลางสมาชิกมีส่วนร่วมระดับมากในการระดมทุน ระดมหุ้นและเงินออม การดำเนินกิจกรรมที่มีผลตอบแทน การคัดเลือกคณะกรรมการบริหาร การประชาสัมพันธ์ให้เพื่อนบ้านสมัครเป็นสมาชิกการดำเนินงานตามกฎระเบียบข้อบังคับ การเสียสละแรงงานและการบริจาคเงินและสิ่งของ การร่วมประชุมกลุ่มทุกครั้ง การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผลประโยชน์ และการติดตามการดำเนินงานด้านการผลิต ปัญหาที่พบมากที่สุด ได้แก่ ประสพภัยธรรมชาติทำให้ผลผลิตเสียหาย จนไม่ได้ทำกิจกรรม ราคาวัตถุดิบไม่แน่นอน และไม่มีแผนแสวงหาตลาดเพื่อรองรับผลิตภัณฑ์ โดยมีข้อเสนอแนะให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานแม่บ้านเกษตรกรมาเยี่ยมชมบ่อยๆ และให้ข้อเสนอแนะ โดยเฉพาะด้านการขยายตลาดรองรับผลิตภัณฑ์

ศิริลักษณ์ ศรีสังข์งาม (2550) พบว่าแหล่งรับความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนสมาชิกมากกว่าครึ่งหนึ่งได้รับความรู้ จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ เป็นบุคคลที่มีความรู้และสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดี

มัทนา ไชยจิตต์ (2552, น.94-97) ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า วิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการอยู่ระดับดีและปานกลาง สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมทอผ้ามากที่สุด รองลงมาคือ การบริหารจัดการกลุ่มและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ตามลำดับลักษณะการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนของสมาชิกกลุ่มระดับ “ดี” คือ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผนการดำเนินงาน และร่วมแก้ไขปัญหาด้วย ส่วนปัจจัยที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก คือ 1) ผู้นำกลุ่มซึ่งสามารถทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับและเป็นแรงจูงใจของสมาชิก เนื่องจากมีคุณสมบัติที่โดดเด่นคือ มีประสบการณ์ในการทอผ้ามานานกว่า 37 ปี มีความชำนาญทุกขั้นตอนถนัดด้านการอ่านการเขียน มีมนุษยดีและมีตำแหน่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้สามารถประสานงานกับหน่วยงาน

ภาครัฐและผู้ประกอบการได้ดี และมีเวลาทุ่มเทกับงานได้เต็มที่ 2) บทบาทที่สมาชิกได้รับมอบหมาย 3) รายได้และผลตอบแทน 4) ความรู้และประสบการณ์ด้านการทอผ้า 5) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน 6) ช่วงเวลาที่ใช้ในการทำการเกษตร 7) การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ และ 8) ความกระตือรือร้นและความใฝ่รู้ของสมาชิก

4.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ปิยวรรณ บุญทา (2544, น.65) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง พบว่า ปัญหาในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในด้านต่างๆ ดังนี้

4.3.1 การวางแผนพัฒนา ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ประเด็นปัญหาที่มีปัญหาสูงสุด คือ สมาชิกขาดความรู้ความเข้าใจด้านการวางแผน เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สมาชิกจะได้รับความรู้ด้านการวางแผนก็จากการได้เข้าร่วมฝึกอบรมดูงานจากหน่วยงานต่างๆ ที่จัดฝึกอบรม หรือการส่งเสริมให้ความรู้ด้านการวางแผนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.3.2 การดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ประเด็นที่มีปัญหาสูงสุด คือ ขาดการโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า/บริการ ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มส่วนใหญ่เน้นการผลิต ยังไม่ได้มีการจัดประโยชน์ที่เป็นระบบ เพราะยังไม่เข้าถึงแหล่งข้อมูลหรือหน่วยงานที่จะสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ และสมาชิกขาดความรู้ และทักษะในการประชาสัมพันธ์

ประเด็นปัญหาการดำเนินกิจกรรมน้อยที่สุด การจำหน่ายสินค้า/บริการไม่สม่ำเสมอ ทั้งนี้ วิสาหกิจชุมชนที่ศึกษา เป็นกลุ่มระดับดี มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการผลิตสินค้า/บริการ และมีแหล่งจำหน่ายสม่ำเสมอ

4.3.3 การรับผลประโยชน์ ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ประเด็นที่มีปัญหาสูงสุด ได้แก่ สวัสดิการจากการเป็นสมาชิกน้อย เนื่องจากการรวมกลุ่มและดำเนินกิจกรรมของสมาชิกมีความสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง แต่ผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมยังไม่มากพอที่จะจัดสรรสวัสดิการที่ครอบคลุมทุกด้านให้กับสมาชิกได้

4.3.4 การติดตามประเมินผล ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ประเด็นที่มีปัญหาสูงสุด ได้แก่ ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการติดตามประเมินผล ทั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จึงมีโอกาสดูแลความรู้ด้านการติดตามประเมินผลจากการเข้าร่วมฝึกอบรม ดูงาน การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง

จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม วิสาหกิจชุมชน และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ได้นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ดังนี้

1) ศึกษาสภาพทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่ม การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น การรับข้อมูลข่าวสาร การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนา และ ดูงาน สภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร จำนวนแรงงานภายในครัวเรือน ผลตอบแทนจากกลุ่ม รายได้ของครัวเรือน เงินทุน

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน การดำเนินงานด้านการผลิต การดำเนินงานด้านการตลาดและเครือข่าย

3) ปัญหาและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน การดำเนินงานด้านการผลิต การดำเนินงานด้านการตลาดและเครือข่าย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิก
วิสาหกิจชุมชน อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ศึกษา คือสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอขามเฒ่า จังหวัด
กาฬสินธุ์ ที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและขอต่อทะเบียนดำเนินการกับสำนักงานเกษตรอำเภอ
ขามเฒ่า ณ วันที่ 30 มกราคม 2555 และมีกิจการเป็นประเภทการผลิตสินค้า จำนวน 89 กลุ่ม
สมาชิกทั้งหมดจำนวน 2,158 คน จาก 15 ตำบล

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการคัดเลือกจากประชากรที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนใน
อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีการดำเนินการดังนี้

1.2.1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง
ของ Taro Yamane (1973: 1088 อ้างถึงใน จินดา ขลิบทอง 2544, น.20) โดยยอมให้มีความ
คลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (คน)

N = จำนวนประชากรทั้งหมด (คน)

e = ความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้น

$$\begin{aligned}
 \text{แทนค่า } n &= \frac{2,158}{1+2,158*(0.05^2)} \\
 &= \frac{2,158}{1 + 5.395} \\
 &= 337.45
 \end{aligned}$$

ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ จำนวน 337 คน คิดเป็นร้อยละ 15.66 ของประชากรที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด

1.2.2 เลือกกลุ่มตัวอย่าง

จากกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยจำนวนทั้งสิ้น 2,158 คน จาก 15 ตำบล ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multistage sampling) มีขั้นตอนดังนี้

1) สุ่มเลือกตำบลที่มีวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตตั้งอยู่ โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้ จำนวน 15 ตำบล ได้แก่ ตำบลเขาพระนอน ตำบลคลองขาม ตำบลดอนสมบูรณ์ ตำบลนาดี ตำบลโนนสูง ตำบลนาเชือก ตำบลบัวบาน ตำบลยางตลาด ตำบลเว่อ ตำบลหัวงัว ตำบลหัวนาคำ ตำบลหนองตอกแป้น ตำบลหนองอิเฒ่า ตำบลอิตุ้อ และตำบลอุ่มเม่า มีวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด 89 กลุ่ม

2) สุ่มเลือกหมู่บ้านเป้าหมายที่มีวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิต ตั้งอยู่โดยใช้วิธีแบบเจาะจง (purposive sampling) จากตำบลที่ได้รับการคัดเลือก ได้หมู่บ้านเป้าหมาย จำนวน 65 หมู่บ้าน ประกอบด้วยวิสาหกิจชุมชน 89 วิสาหกิจชุมชน

3) แล้วจึงทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยให้กระจายทุกกลุ่มตามสัดส่วนของสมาชิกในแต่ละกลุ่มคิดเป็นร้อยละ 15.66 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (simple random sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากตามบัญชีรายชื่อสมาชิก เพื่อให้ได้ตัวอย่างของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ได้จำนวน 337 คน ดังรายละเอียดในตาราง (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

		n=337		
ที่	ตำบล	จำนวน วิสาหกิจชุมชน (กลุ่ม)	จำนวน ประชากร (คน)	จำนวน ตัวอย่าง (คน)
1	เขาพระนอน	20	666	103
2	คลองขาม	3	46	7
3	คอนสมบูรณ์	6	162	25
4	นาดี	4	87	14
5	โนนสูง	5	122	19
6	นาเชือก	8	158	25
7	บัวบาน	5	133	21
8	ยางตลาด	7	128	20
9	เว่อ	4	53	8
10	ห้วยจั่ว	4	100	16
11	ห้วยน้ำคำ	4	58	9
12	หนองตอกแป้น	3	61	9
13	หนองอิแต่า	2	42	7
14	อิติ้อ	7	178	28
15	อุ่มเม่า	7	164	26
รวม 15 ตำบล		89	2,158	337

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ (interview schedule) ซึ่งมีลักษณะคำถามปลายปิด (closed – end question) และคำถามปลายเปิด (opened – end question) โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
- ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
- ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
- ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

2.2 การตรวจสอบความเหมาะสมของแบบสัมภาษณ์

เพื่อให้การวิจัย มีความถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปให้คณะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณา ตรวจสอบความครอบคลุม ถูกต้องของเนื้อหาการวิจัยและสอดคล้องหัวข้อวิจัย แล้วแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.3 การทดสอบแบบสัมภาษณ์

2.1.1 ก่อนเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ทำการทดสอบเครื่องมือ (pretest) กับประชากรในอำเภอห้วยเม็กซึ่งเป็นอำเภอข้างเคียงที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง โดยทดสอบกับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอห้วยเม็ก จำนวน 30 คน นำผลการสัมภาษณ์ตอนที่ 1 ระดับความต้องการและความรู้ที่ได้รับจากแหล่งต่างๆ ไปทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง (reliability consistency) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient of alpha หรือ Cronbach's alpha) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการทดสอบค่าความเที่ยงตรง พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.855 ซึ่งเป็นค่าที่อยู่ในเกณฑ์สูงจึงสามารถนำไปใช้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ในระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2555 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2555 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ มี 4 ขั้นตอน ตามแนวทางของ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2552, น.173-175) ดังนี้

3.1 ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยต้องเตรียมการก่อนออกภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ในเรื่องต่อไปนี้

3.1.1 การกำหนดวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะต้องมีการกำหนดวัน เวลา สถานที่ที่จะไปสัมภาษณ์รวมทั้งมีการนัดหมายล่วงหน้ากับผู้ให้สัมภาษณ์

3.1.2 การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้เพื่อการสัมภาษณ์และการเดินทาง เช่น ดินสอ ปากกา กระดาษช่วยจดบันทึก เวชภัณฑ์ประจำตัว แบบสัมภาษณ์ และยานพาหนะ

3.1.3 ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการนัดหมายเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่จะให้สัมภาษณ์

3.2 ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนในการสัมภาษณ์ คือ

3.2.1 แนะนำตัวผู้ให้สัมภาษณ์ แนะนำตัวว่าเป็นใคร ทำอะไร ที่ไหน และจะมาทำอะไร ให้ผู้สัมภาษณ์รู้จักก่อนที่จะทำการสัมภาษณ์ เพื่อเป็นการสร้างความไว้วางใจและเป็นกันเองกับผู้รับการสัมภาษณ์

3.2.2 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นอย่างไร เกี่ยวข้องกับผู้ให้สัมภาษณ์อย่างไร และชี้แจงความสำคัญของข้อมูลงานวิจัยแก่กลุ่มเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและครบถ้วน

3.2.3 เริ่มดำเนินการสัมภาษณ์ เริ่มถามคำถามที่เตรียมไว้โดยใช้คำถามที่ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบอย่างง่าย พยายามให้ผู้สัมภาษณ์ตอบในประเด็นที่ต้องการถามทุกข้อตามลำดับ

3.3 บันทึกผลการสัมภาษณ์ ในขณะที่ให้สัมภาษณ์จะต้องบันทึกผลการสัมภาษณ์ไปพร้อมกัน ซึ่งการบันทึกมีหลักปฏิบัติดังนี้

3.3.1 บันทึกผลทันทีระหว่างการสัมภาษณ์ ทั้งคำถามปลายเปิดและปลายปิด

3.3.2 บันทึกตามความเป็นจริงโดยไม่มีอคติ ข้อมูลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างควรได้รับบันทึกตามความเป็นจริงโดยไม่มีอคติ

3.4 ขั้นสิ้นสุดของการสัมภาษณ์ มีแนวทางปฏิบัติดังต่อไปนี้

3.4.1 การทบทวนความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างควรได้รับการทบทวนความถูกต้องและความสมบูรณ์

3.4.2 กล่าวขอบคุณ กล่าวขอบคุณเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์และผู้เกี่ยวข้องที่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ ทำการลงรหัสข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ความถี่ ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และอธิบายระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์แปลความหมายข้อมูล ดังนี้

คะแนนระหว่าง 1 – 3 หมายถึง มีความรู้ที่น้อยที่สุด

คะแนนระหว่าง 4 – 6 หมายถึง มีความรู้ที่น้อย

คะแนนระหว่าง 7 – 9 หมายถึง มีความรู้ปานกลาง

คะแนนระหว่าง 10 – 12 หมายถึง มีความรู้มาก

คะแนนระหว่าง 13 – 15 หมายถึง มีความรู้มากที่สุด

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ความถี่ ค่าร้อยละ

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ความถี่ ค่าร้อยละ) และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาโดยจัดลำดับหมวดหมู่ความสำคัญแบบความเรียง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน 337 คน ซึ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงาน

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพทางสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

1.1 สภาพทางสังคม การศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว ระดับการศึกษา ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน การเข้าร่วมประชุม/ฝึกอบรม/สัมมนาและศึกษาดูงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ดังตารางที่ 4.1 ต่อไป

ตารางที่ 4.1 สภาพทางสังคมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

n = 337

สภาพทางสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	93	27.6
หญิง	244	72.4
2.อายุ(ปี)		
≤ 30	10	2.9
31 – 40	59	17.5
41 – 50	129	38.3
51 – 60	112	33.3
> 61	27	8.0
Min = 15 : Max = 71 : Mean = 48.68 : S.D = 9.398		
3.สถานภาพทางครอบครัว		
โสด	12	3.6
แต่งงาน	313	92.9
หม้าย/หย่าร้าง	12	3.6
4.ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาปีที่ 4	79	23.4
ประถมศึกษาปีที่ 6	79	23.4
มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	126	37.4
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	51	15.1
ปริญญาตรี	2	0.6
5. ระยะเวลาการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (ปี)		
1-2	71	3.0
3-4	173	66.9
5-6	57	19.0
7-8	36	11.0
Min = 1 : Max = 8 : Mean= 3.20 : S.D = 2.336		

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

สภาพทางสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
n = 337		
6. การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
2.1 ไม่เป็น	-	-
2.2 เป็น	337	100.0
กลุ่มเกษตรกร	90	26.7
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	158	46.9
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	266	78.9
กลุ่มลูกค้า ธกส.	283	84.0
กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	27	8.0
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	134	39.8
7. การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่	280	83.1
ประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่ม	289	85.8
ผู้นำท้องถิ่น	96	28.5
เจ้าหน้าที่ของรัฐจากหน่วยงานอื่น	206	61.1
สื่อสิ่งพิมพ์	43	12.8
สื่อวิทยุกระจายเสียง	30	8.9
สื่อวิทยุโทรทัศน์	44	13.1
8. การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม		
สัมมนา และดูงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน		
ไม่เคย	75	22.3
เคย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	262	77.7
ประชุม	216	64.1
ฝึกอบรมสัมมนา	200	59.3
ดูงาน	166	49.3
ร่วมจัดทำแผนวิสาหกิจชุมชนระดับอำเภอ	3	0.9

จากตารางที่ 4.1 สภาพทางสังคมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า
เพศ จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.4)
 เป็นเพศหญิง และ ร้อยละ 27.6 เป็นเพศชาย

อายุ จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชน มากกว่าหนึ่งในสาม
 (ร้อยละ 38.3) มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี รองลงมา ร้อยละ 33.3 มีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี
 ร้อยละ 2.9 ที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปี โดยมีอายุต่ำสุด 15 ปี สูงสุด 71 ปี และมีอายุเฉลี่ย 48.68 ปี

สถานภาพทางครอบครัว จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมด
 (ร้อยละ 92.9) แต่งงาน มีส่วนน้อย ร้อยละ 3.6 เป็นโสด และ ร้อยละ 3.6 ที่เป็นหม้าย/หย่าร้าง

การศึกษา จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชน มากกว่าหนึ่งในสาม
 (ร้อยละ 37.4) จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า รองลงมา ร้อยละ 23.4
 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และ 6 และ ร้อยละ 0.6 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี

ระยะเวลาการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จากการศึกษาสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
 ครั้งหนึ่ง (ร้อยละ 51.3) มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่ระหว่าง 3 - 4
 ปี รองลงมา ร้อยละ 21.0 มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่ระหว่าง 1 - 2 ปี
 ร้อยละ 17.0 ที่มีระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่ระหว่าง 5-6 ปี และ ร้อยละ
 10.7 มีระยะเวลาการเป็นสมาชิก อยู่ระหว่าง 7-8 ปี โดยระยะเวลาการเป็นสมาชิกต่ำสุด อยู่ที่ 1 ปี
 และมากที่สุด 8 ปี และระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 3.20 ปี

การเป็นสมาชิกกลุ่ม จากการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่
 (ร้อยละ 84.0) เป็นสมาชิกกลุ่ม ชกส. รองลงมา ร้อยละ 78.9 เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน
 ร้อยละ 46.9 เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ร้อยละ 39.8 เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการ
 ผลิต ร้อยละ 26.7 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร และ ร้อยละ 8.0 เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตร

การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน จากการศึกษาพบว่าสมาชิก
 วิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 85.8) ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนจากประธาน
 กลุ่มและคณะกรรมการกลุ่ม รองลงมา ร้อยละ 83.1 ได้รับข้อมูลจากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร
 ในพื้นที่ ร้อยละ 61.1 ได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ของรัฐจากหน่วยงานอื่น ร้อยละ 28.5 ได้รับข้อมูล
 จากผู้นำท้องถิ่น ร้อยละ 13.1 ได้รับข้อมูล จากสื่อวิทยุโทรทัศน์ ร้อยละ 12.8 ได้รับข้อมูลข่าวสาร
 เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนจากสื่อสิ่งพิมพ์ และ ร้อยละ 8.9 ได้รับข้อมูลจากสื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุ

การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนา และดูงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน
 การศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ ร้อยละ 77.7 เคยเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม
 สัมมนา และดูงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน มีเพียง ร้อยละ 22.3 ไม่เคยเข้าร่วม ในกลุ่มคนที่เข้าร่วม

พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 64.1 เคยเข้าร่วมประชุม ร้อยละ 59.3 เข้าร่วมฝึกอบรม
สัมมนา ร้อยละ 49.3 เคยเข้าร่วมศึกษาดูงาน และ ร้อยละ 0.9 ร่วมจัดทำแผนพัฒนาวิสาหกิจ
ชุมชนระดับอำเภอ

1.2 สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วย ขนาดพื้นที่
ถือครอง จำนวนแรงงานในครัวเรือน ผลตอบแทนที่ได้รับจากกลุ่ม รายได้ของครัวเรือน รายได้ใน
ภาคเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร อาชีพหลัก อาชีพรอง และแหล่งเงินทุนทำการเกษตร สรุป
ดังนี้

ตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
n = 337		
1. ขนาดพื้นที่ถือครอง (ไร่)		
1 - 10	260	77.1
11 - 20	59	17.5
21 - 30	12	3.6
31 - 40	3	0.9
41 - 50	1	0.3
> 50	2	0.6
Min = 1 : Max = 52 : Mean = 9.08 : S.D = 6.66		
2. แรงงานภายในครอบครัว		
1 - 3	179	53.1
4 - 6	155	46.0
≥ 7	3	0.9
Min = 1 : Max = 7: Mean = 3.32 : S.D = 1.17		
3. ผลตอบแทนที่ได้รับจากกลุ่ม (บาท)		
< 25,000	282	83.68
25,001 - 50,000	38	11.28
50,001 - 75,000	8	2.37
75,001 - 100,00	3	0.89
> 100,000	6	1.78
Min = 1,000 : Max = 150,000 : Mean = 15,087.54 : S.D = 23530.86		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 337

สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
4. รายได้ในภาคการเกษตร(บาท)		
< 10,000	15	4.4
10,001 – 50,000	212	63.00
50,001 – 100,000	83	24.0
100,001 – 150,000	10	3.0
150,001 – 200,000	1	0.3
> 200,000	16	4.7
Min = 2,000 : Max = 650,000 : Mean = 66,900.89 : S.D = 104282.806		
5. รายได้นอกการเกษตร(บาท)		
< 10,000	57	16.9
10,001 – 50,000	204	60.5
50,001 – 100,000	49	14.5
100,001 – 150,000	6	1.8
150,001 – 200,000	15	4.5
> 200,000	6	1.8
Min = 1,200 : Max = 300,000 Mean = 42,434.18 : S.D = 54260.99		
6. อาชีพหลัก		
ไม่มีอาชีพ	-	-
ทำนา	206	61.1
ทำไร่	98	29.1
รับจ้าง	2	0.6
ค้าขาย	27	8.0
จักสาน ทอเสื่อ	4	1.2

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
n = 337		
7. อาชีพรอง		
ไม่มีอาชีพรอง	26	7.7
มีอาชีพ	311	92.3
รับจ้าง	142	42.2
ทำนา	9	2.7
ทำไร่	49	14.5
ค้าขาย	82	24.3
จักสาน ทอเสื่อ	29	8.6
8. แหล่งเงินทุน		
ไม่ กู้เงิน	46	13.6
กู้เงิน	291	84.6
กู้ ธกส.	188	55.8
กู้สหกรณ์การเกษตร	36	10.7
กู้กองทุนหมู่บ้าน	48	14.2
กู้นายทุนนอกระบบ	2	0.6
กู้จากเพื่อนบ้าน	13	3.6
กู้จากแหล่งอื่น	4	1.2

จากตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า **ขนาดพื้นที่ถือครอง** จากการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่(ร้อยละ 77.1) มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตร รองลงมา ร้อยละ 17.7 มีพื้นที่ถือครองระหว่าง 1 – 10 ไร่ ร้อยละ 3.6 มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตร ระหว่าง 11 – 20 ไร่ และ ร้อยละ 0.3 มีพื้นที่ถือครองถือครองทางการเกษตร ระหว่าง 41 -50 ไร่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีพื้นที่ทางการเกษตรต่ำสุด 1 ไร่ และสูงสุด 52 ไร่ โดยสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 9.08 ไร่

จำนวนแรงงานภายในครัวเรือน จากการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมากกว่าครึ่งเล็กน้อย (ร้อยละ 53.1) มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนอยู่ในช่วง 1 - 3 คน รองลงมา

ร้อยละ 41.6 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนระหว่าง 4 - 6 คน และมีเพียงส่วนน้อย ร้อยละ 0.9 ที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 7 คนขึ้นไป โดยมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนต่ำสุด 1 คน สูงสุดจำนวน 7 คน และจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3.32 คน

ผลตอบแทนที่ได้รับจากกลุ่ม จากการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 83.68) น้อยกว่า 25,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 11.28 ได้รับผลตอบแทนจากกลุ่มอยู่ระหว่าง 25,001 – 50,000 บาท ร้อยละ 2.37 ได้รับผลตอบแทนจากกลุ่ม อยู่ระหว่าง 50,001 – 75,000 บาท ร้อยละ 1.78 ที่ได้รับผลตอบแทนจากกลุ่มมากกว่า 100,00 บาทขึ้นไป และร้อยละ 0.87 ได้รับผลตอบแทนจากกลุ่มอยู่ระหว่าง 750,001 – 100,000 บาท โดยผลตอบแทนที่ได้รับจากกลุ่มน้อยที่สุด 1,000 บาท และ มากที่สุด 150,000 บาท และได้รับผลตอบแทนจากกลุ่มเฉลี่ย 15,087.54 บาท

รายได้ของครัวเรือนในภาคการเกษตร จากการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนประมาณสองในสาม (ร้อยละ 63.0) มีรายได้ อยู่ในช่วงระหว่าง 10,001 – 50,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 24.6 มีรายได้ อยู่ในช่วงระหว่าง 50,001 – 100,000 บาท ร้อยละ 4.7 มีรายได้ 200,000 บาท ขึ้นไป ร้อยละ 4.4 มีรายได้ น้อยกว่า 10,000 บาท และ ร้อยละ 0.3 มีรายได้ อยู่ระหว่าง 150,001– 200,000 บาท โดยมีรายได้ของครัวเรือนภาคการเกษตรน้อยที่สุด 2,000 บาท มากที่สุด 650,000 บาท และมีรายได้ของครัวเรือนภาคการเกษตรเฉลี่ย 66,900.89 บาท

รายได้นอกภาคการเกษตร จากการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีรายได้นอกภาคการเกษตรน้อยกว่าสองในสามเล็กน้อย (ร้อยละ 60.5) มีรายได้ อยู่ระหว่าง 10,001 - 50,000 บาท รองลงมา (ร้อยละ 16.9) มีรายได้ อยู่ระหว่าง 0-10,000 บาท ร้อยละ 14.5 มีรายได้ระหว่าง 50,001 – 100,000 บาท ร้อยละ 4.5 มีรายได้ระหว่าง 150,001 – 200,000 บาท และ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 1.8 มีรายได้นอกภาคการเกษตร อยู่ระหว่าง 100,001 – 150,000 บาท และรายได้มากกว่า 200,000 บาท ตามลำดับ โดยสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีรายได้นอกภาคการเกษตรของครัวเรือน น้อยที่สุด-1,200 บาท และ มากที่สุด 300,000 บาท และมีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 42,434.18 บาท

อาชีพหลัก จากการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนน้อยกว่าสองในสามเล็กน้อย (ร้อยละ 61.1) มีอาชีพหลักคือทำนา รองลงมา ร้อยละ 29.1 มีอาชีพหลักคือทำไร่ ร้อยละ 8.0 มีอาชีพหลักค้าขาย ร้อยละ 1.2 มีอาชีพจักสาน ทอเสื่อ และ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนร้อยละ 0.6 มีอาชีพหลักรับจ้าง

อาชีพรอง จากการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 92.3) มีอาชีพรอง และ ร้อยละ (7.7) ไม่มีอาชีพรอง โดยสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 42.2 มีอาชีพรอง

รับจ้าง รองลงมาร้อยละ 24.3 มีอาชีพรองค้าขาย ร้อยละ 14.5 มีอาชีพรองทำไร่ ร้อยละ 8.6 มีอาชีพรองจักษสาน ทอเสื่อ และมีเพียงส่วนน้อย ร้อยละ 2.7 มีอาชีพรองทำนา

แหล่งเงินทุน จากการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 84.6) กู้เงิน และร้อยละ 13.6 ไม่กู้เงิน โดยสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 55.8 กู้เงินจาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรหรือ ธกส. รองลงมา ร้อยละ 14.2 กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 10.7 กู้เงินจากสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 3.9 กู้เงินจากเพื่อนบ้าน ร้อยละ 1.2 กู้เงินจากแหล่งอื่น และมีส่วนน้อย ร้อยละ 0.6 ที่กู้เงินนายทุนนอกระบบ

ตารางที่ 4.3 ระดับความรู้ที่ได้รับและความต้องการความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ

โดย 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

แหล่งความรู้	ระดับความรู้ที่ได้รับ					\bar{x} (S.D.)	ความหมาย	ระดับความต้องการความรู้จากแหล่งต่างๆ					\bar{x} (S.D.)	ความหมาย
	5	4	3	2	1			5	4	3	2	1		
	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน			จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน		
	(คน)	(คน)	(คน)	(คน)	(คน)			(คน)	(คน)	(คน)	(คน)	(คน)		
	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)		(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)			
(1) นักวิชาการส่งเสริม การเกษตรในพื้นที่	284 (84.3)	31 (9.2)	16 (4.7)	0 (0.0)	6 (1.8)	4.74 (0.708)	มากที่สุด	156 (46.3)	137 (40.7)	24 (7.1)	4 (1.2)	16 (4.7)	4.17 (0.963)	มากที่สุด
(2) ประธานกลุ่มและ กรรมการกลุ่ม	119 (35.3)	171 (50.7)	27 (8.0)	2 (0.6)	18 (5.3)	4.10 (0.965)	มาก	91 (27.0)	113 (33.5)	106 (31.5)	27 (8.0)	0 (0.0)	3.82 (0.970)	มาก
(3) ผู้นำท้องถิ่น	74 (22.0)	88 (26.1)	141 (41.8)	28 (8.3)	6 (1.8)	3.58 (0.979)	ปานกลาง	35 (10.4)	86 (25.5)	144 (42.7)	68 (20.2)	4 (1.2)	3.24 (0.931)	ปานกลาง
(4) สื่อสิ่งพิมพ์	30 (8.9)	57 (16.9)	129 (38.3)	89 (26.4)	32 (9.5)	2.89 (1.078)	ปานกลาง	23 (6.8)	72 (21.4)	152 (45.1)	82 (24.3)	8 (2.4)	3.06 (0.908)	ปานกลาง
(5) สื่อวิทยุโทรทัศน์	27 (8.0)	37 (11.0)	87 (25.8)	120 (35.6)	66 (19.6)	2.52 (1.160)	น้อย	26 (7.7)	59 (17.5)	100 (29.7)	42 (12.5)	110 (32.6)	2.75 (1.119)	น้อย

n = 337

จากตารางที่ 4.3 ระดับความรู้ที่ได้รับและความต้องการความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ ผลการวิจัยพบว่า

ระดับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้รับความรู้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.74$) จากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ได้รับความรู้ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$) จาก ประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่ม ได้รับความรู้ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.58$) จากผู้นำท้องถิ่น และสื่อสิ่งพิมพ์ และ ($\bar{x} = 2.89$) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้รับความรู้ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.52$) จาก สื่อวิทยุโทรทัศน์

ระดับความต้องการความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนต้องการความรู้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.17$) จากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ต้องการความรู้ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.82$) จาก ประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่ม ต้องการความรู้ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.24$) จากผู้นำท้องถิ่น และ ($\bar{x} = 3.06$) จาก สื่อสิ่งพิมพ์ และ ต้องการความรู้ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.75$) จาก สื่อวิทยุโทรทัศน์

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน แบ่งออกเป็น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดตั้ง การจัดทำแผนการผลิตต่างๆของกลุ่ม ดังนี้

ตารางที่ 4.4 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

		n=337	
ประเด็น	เฉลย	จำนวน	ร้อยละ
(คน)			
ด้านการดำเนินงาน			
1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 7 คน	(ถูก)	313	92.9
2. การดำเนินงานของกลุ่มขึ้นอยู่กับคณะกรรมการกลุ่มเท่านั้น	(ผิด)	155	46.0
3. ลักษณะสำคัญประการแรกของวิสาหกิจชุมชน คือ ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ	(ถูก)	308	91.4
4. หน้าที่ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคือเข้าร่วมประชุมเท่านั้น	(ผิด)	148	43.9
5. งานรวมเป็นกิจกรรมที่สมาชิกต้องร่วมกัน ปฏิบัติและยอมรับวิธีการทำงานเป็นกลุ่ม	(ถูก)	315	93.5
ด้านการผลิต			
6. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องมีการวางแผนการกิจกรรมการผลิตทุกปี	(ถูก)	309	91.7
7. ควรมีการฝึกอบรมเพิ่มทักษะการผลิตให้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	(ถูก)	309	91.7

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประเด็น	เฉลี่ย	n =337	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
8.กระบวนการผลิตสินค้าควรคำนึงถึงความปลอดภัยต่อ ผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม	(ถูก)	313	92.9
9.ผลผลิตจากกระบวนการในชุมชน คือการใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุน แรงงานในชุมชนเป็นหลัก	(ผิด)	320	95.0
ด้านการตลาด			
10.ลักษณะเด่นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มควรมีความเป็น เอกลักษณ์ของสินค้า	(ถูก)	289	85.5
11.การประชาสัมพันธ์สินค้าเป็นสิ่งสำคัญมากในด้าน การตลาด	(ผิด)	308	91.4
12.กำหนดราคาให้สอดคล้องกับจุดคุ้มทุน	(ถูก)	313	92.9
13.ควรนำสินค้าไปแสดง จำหน่ายในงานที่ส่วนราชการ เอกชนจัดขึ้น ทั้งในและนอกจังหวัด ซึ่งเป็นการขยาย ช่องทางการตลาดที่ดี	(ถูก)	317	94.1
14.การจำหน่ายสินค้าไม่ควรกำหนดลูกค้า แหล่งจำหน่าย หรือตลาดที่แน่นอน	(ถูก)	45	13.4
15.ควรติดตามข้อมูลข่าวสาร ความต้องการเกี่ยวกับสินค้า ของลูกค้า	(ถูก)	317	94.1

จากตารางที่ 4.4 ความรู้ ความเข้าใจ ในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
ปรากฏผลดังนี้

ความรู้ความเข้าใจด้านการดำเนินงาน จากการศึกษาพบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ
ชุมชนเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.5) มีความรู้ในประเด็นงานรวมของกลุ่มเป็นกิจกรรมที่สมาชิกต้อง
ทำร่วมกันและยอมรับวิธีการทำงาน รองลงมา ร้อยละ 92.9 มีความรู้ในประเด็นการจัดตั้งกลุ่ม
วิสาหกิจชุมชนต้องมีไม่น้อยกว่า 7 คน ร้อยละ 91.4 มีความรู้ในประเด็นลักษณะสำคัญของกลุ่ม

วิสาหกิจชุมชน คือ ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ ร้อยละ 46.0 เข้าใจการดำเนินงานของกลุ่ม และร้อยละ 43.9 มีความรู้ในประเด็น หน้าที่ของสมาชิกต้องเข้าร่วมประชุมประจำเดือนเท่านั้น

ความรู้ความเข้าใจด้านการผลิต จากการศึกษาพบว่าสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 95.0) มีความรู้ในประเด็นผลผลิตจากกระบวนการในชุมชน คือการใช้ วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุน แรงงานในชุมชนเป็นหลัก รองลงมา ร้อยละ 92.9 มีความรู้ในประเด็น กระบวนการผลิตสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรคำนึงถึงความปลอดภัยต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม และร้อยละ 91.7 จำนวนเท่ากัน มีความรู้ในประเด็น ต้องมีการวางแผนกิจกรรมการผลิตทุกปี และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีการฝึกอบรมและเพิ่มทักษะการผลิตให้กับสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ความรู้ความเข้าใจด้านการตลาด จากการศึกษาพบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 94.1) มีความรู้ในประเด็นควรนำสินค้าไปแสดง จำหน่ายในงานที่ส่วนราชการ เอกชนจัดขึ้น ทั้งในและนอกจังหวัด ซึ่งเป็นการขยายช่องทางการตลาดที่ดี และมีความรู้ในประเด็นควรติดตามข้อมูลความต้องการเกี่ยวกับสินค้าของลูกค้าและตลาด รองลงมา ร้อยละ 92.9 มีความรู้ในประเด็นการกำหนดราคาสินค้าต้องกำหนดให้เกิดความสมดุลกับจุดคุ้มทุน ร้อยละ 91.4 มีความรู้ในประเด็นการประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญมากในด้านการตลาด ร้อยละ 85.8 มีความรู้ในประเด็น ลักษณะเด่นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มควรมีความเป็นเอกลักษณ์ของสินค้า และร้อยละ 13.4 มีความรู้ในประเด็น การจำหน่ายสินค้าไม่ควรกำหนดลูกค้า แหล่งจำหน่าย หรือตลาดที่แน่นอน

ตารางที่ 4.5 สรุประดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

คะแนน	จำนวน	ร้อยละ	ความหมาย
1-3	-	-	มีความรู้น้อยที่สุด
4-6	15	4.45	มีความรู้น้อย
7-9	37	10.98	มีความรู้ปานกลาง
10-12	184	54.60	มีความรู้มาก
13-15	101	29.97	มีความรู้มากที่สุด

จากตารางที่ 4.5 สรุปความรู้ ความเข้าใจ ในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า ร้อยละ 54.60 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในระดับมาก ร้อยละ 29.97 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในระดับมากที่สุด ร้อยละ 10.98 มีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนปานกลาง และร้อยละ 4.45 มีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนน้อย

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ด้านการผลิต ด้านการตลาด ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 4.6 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน

		n=337
	ประเด็น	จำนวน(คน) ร้อยละ
1. ด้านการวางแผนการดำเนินงาน		
1.1	การวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่ม	279 82.8
1.2	การกำหนดเป้าหมายและทิศทางของกลุ่ม	213 63.2
1.3	การจัดทำข้อตกลง /ระเบียบ /ข้อบังคับ / กติกา หรือกฎเกณฑ์ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน	324 96.1
1.4	การจัดทำแผนกิจกรรม	284 84.3
1.5	การจัดทำแผนการผลิตและการตลาด	276 81.9
2. ด้านคณะกรรมการกลุ่ม		
2.1	การออกแบบโครงสร้างคณะกรรมการกลุ่ม	305 90.5
2.2	การแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่ม	308 91.4
2.3	การกำหนดบทบาทหน้าที่ของกรรมการ	304 90.2
2.4	การจัดประชุมคณะกรรมการประจำเดือน	264 78.3
2.5	การพัฒนาความรู้ในด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการ	242 71.8
2.6	การศึกษาดูงาน	271 80.4

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

n=337		
ประเด็น	จำนวน(คน)	ร้อยละ
2.7 การฝึกอบรม	287	85.5
2.8 การประชุม/สัมมนา	287	85.2
3. ด้านสมาชิกกลุ่ม		
3.1 การให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม	301	89.3
3.2 การแบ่งบทบาทหน้าที่ของสมาชิก	316	93.8
3.3 การจัดประชุมสมาชิกประจำปี	246	73.0
3.4 การจัดกิจกรรมให้คำแนะนำ ปรึกษา และแก้ไขปัญหา	246	73.0
3.5 การพัฒนาความรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยการไปศึกษาดูงาน ฝึกอบรม ประชุม/สัมมนา	276	81.9
4.ด้านการเงิน		
4.1 การระดมหุ้น/เงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม	266	79.0
4.2 การจัดทำระบบบัญชีของกลุ่ม	281	83.4
4.3 การจัดหาแหล่งเงินทุน สินเชื่อ	217	64.4
5. การจัดสรรผลประโยชน์		
5.1 การจัดสรรประโยชน์หรือผลกำไรให้กับสมาชิก	228	67.7
5.2 การจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกกลุ่ม	276	81.9
6. การประเมินผลวิสาหกิจชุมชน		
6.1 การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน	176	52.2
6.2 การติดตามและประเมินผลสำเร็จของแผนปฏิบัติงานตามที่กำหนดไว้	259	76.9

จากตารางที่ 4.6 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน

1. ด้านการวางแผนการดำเนินงาน จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.1) มีส่วนร่วมการจัดทำข้อตกลง / ระเบียบ / ข้อบังคับ / กติกา หรือกฎเกณฑ์ รองลงมา ร้อยละ 84.3 มีส่วนร่วมในการทำแผนกิจกรรม ร้อยละ 82.8 มีส่วนร่วมการ

วิเคราะห์การวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่ม ร้อยละ 81.9 มีส่วนร่วมการจัดแผนการผลิตและการตลาด และร้อยละ 63.2มีส่วนร่วมการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของกลุ่ม

2. ด้านคณะกรรมการกลุ่ม จากการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 91.4) มีส่วนร่วมการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่ม รองลงมา ร้อยละ 90.5 มีส่วนร่วมการออกแบบโครงสร้างคณะกรรมการกลุ่ม ร้อยละ 90.2 มีส่วนร่วมการกำหนดบทบาทหน้าที่ของกรรมการ ร้อยละ 85.5 มีส่วนร่วมในการฝึกอบรม ร้อยละ 85.2 มีส่วนร่วมการประชุมสัมมนา ร้อยละ 78.3 มีส่วนร่วมการจัดประชุมคณะกรรมการประจำเดือน และร้อยละ 71.8 มีส่วนร่วมการพัฒนาความรู้ในด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการ

3. ด้านสมาชิกกลุ่ม จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.8) มีส่วนร่วมการแบ่งบทบาทหน้าที่ของสมาชิก รองลงมา ร้อยละ 89.3 มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ร้อยละ 81.9 มีส่วนร่วมการพัฒนาความรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนโดยการไปศึกษาดูงาน ฝึกอบรม ประชุม/สัมมนา ร้อยละ 73.0 มีจำนวนเท่ากัน มีส่วนร่วมการจัดประชุมสมาชิกประจำปี และการจัดกิจกรรมให้คำแนะนำ ปรัชญา และแก้ไขปัญหา

4. ด้านการเงิน จากการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 83.4) มีส่วนร่วมในการจัดทำระบบบัญชีกลุ่ม รองลงมา ร้อยละ 79.0 มีส่วนร่วมในการระดมหุ้น/เงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม และร้อยละ 64.4 มีส่วนร่วมในการจัดหาแหล่งเงินทุน สินเชื่อ

5. การจัดสรรผลประโยชน์ จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77.4) มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกกลุ่ม และร้อยละ 67.7 มีส่วนร่วมในการจัดสรรประโยชน์ หรือผลกำไรให้กับสมาชิก

6. การประเมินผลวิสาหกิจชุมชน จากการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 76.9) มีส่วนร่วมการประเมินผลสำเร็จของแผนปฏิบัติงานตามที่กำหนดไว้ และร้อยละ 52.2 มีส่วนร่วมในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน

ตารางที่ 4.7 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการผลิตของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

n=337

ประเด็น	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1.1 ด้านการวิเคราะห์สถานการณ์เบื้องต้น		
1.1.1 การวิเคราะห์แหล่ง ปริมาณ คุณภาพวัตถุดิบ	252	74.8
1.1.2 การวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ที่ผลิต	246	73.0
1.1.3 การวิเคราะห์ความต้องการผลิตภัณฑ์ของตลาด	262	77.7
1.1.4 การวิเคราะห์ศักยภาพของผู้ผลิต	270	80.1
1.1.5 การวิเคราะห์ต้นทุน กำไร ในการผลิต	296	87.8
1.2 ด้านการวางแผนการผลิต		
1.2.1 การแบ่งหน้าที่ของสมาชิกที่ทำการผลิต	315	93.5
1.2.2 การกำหนดแหล่งที่มาของวัตถุดิบ	296	87.8
1.2.3 การจัดการสถานที่ผลิตให้ถูกสุขลักษณะ	233	69.1
1.2.4 การจัดการวัสดุ อุปกรณ์ในการผลิต	307	91.1
1.2.5 การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์	208	61.7
2. ด้านการจัดการผลผลิต		
2.1 การแปรรูปผลผลิต	308	91.4
2.2 การบรรจุภัณฑ์	284	84.3
2.3 การจำหน่าย (ขายส่ง/ขายปลีก)	273	81.0
2.4 การขนส่ง การกระจายผลิตภัณฑ์	254	75.4
2.5 การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์	246	73.0

จากตารางที่ 4.7 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการผลิตของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ปรากฏผลดังนี้

1. ด้านการวิเคราะห์สถานการณ์เบื้องต้น สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่(ร้อยละ 87.8) มีส่วนร่วมการวิเคราะห์ต้นทุน กำไร ในการผลิต รองลงมา ร้อยละ 80.1 มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ศักยภาพของผู้ผลิต ร้อยละ 77.7 มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการของผลิตภัณฑ์ของตลาด ร้อยละ 74.8 มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์แหล่ง ปริมาณ คุณภาพวัตถุดิบ และร้อยละ 73.0 มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ที่ผลิต

2. **ด้านการวางแผนการผลิต** สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.5) มีส่วนร่วมในการแบ่งหน้าที่ของสมาชิกที่ทำการผลิต ร้อยละ 91.1 มีส่วนร่วมในการจัดการวัสดุ อุปกรณ์ในการผลิต ร้อยละ 87.8 มีส่วนร่วมในการกำหนดแหล่งที่มาของวัตถุดิบ ร้อยละ 69.1 มีส่วนร่วมในการจัดการสถานที่ผลิตให้ถูกสุขลักษณะ และร้อยละ 61.7 มีส่วนร่วมในการควบคุมและตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์

3. **ด้านการจัดการผลผลิต** สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 91.4) มีส่วนร่วมในการแปรรูปผลผลิต รองลงมา ร้อยละ 84.3 มีส่วนร่วมในการบรรจุภัณฑ์ ร้อยละ 81.0 มีส่วนร่วมในการจำหน่าย (ขายปลีก/ขายส่ง) ร้อยละ 75.4 มีส่วนร่วมในการขนส่ง การกระจายสินค้า และร้อยละ 73.0 มีส่วนร่วมในการรับรองผลิตภัณฑ์

ตารางที่ 4.8 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการตลาดและเครือข่ายของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

n=337

ประเด็น	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1.ด้านการตลาด		
1.1 การกำหนดแหล่งจำหน่ายสินค้า	266	78.9
1.2 การจัดทำรูปแบบการจำหน่าย	236	70.0
1.3 การกำหนดราคา	315	93.5
1.4 การคิดคำนวณ กำไร ขาดทุน	274	81.3
1.5 การส่งเสริมการขาย	156	46.3
1.6 การประชาสัมพันธ์สินค้าและผลิตภัณฑ์	153	45.4
1.7 การประเมินการตลาด	212	63.0
2.ด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย		
2.1 การเชื่อมโยงเครือข่ายภายในชุมชน		
2.1.1 การจัดเวทีชุมชน	272	80.7
2.1.2 การจัดศึกษาดูงานกลุ่มที่สำเร็จ	285	84.6
2.1.3 การกระจายสินค้า	236	70.0
2.1.4 การแลกเปลี่ยนสินค้าภายในชุมชน	206	61.1

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

n=337

ประเด็น	จำนวน(คน)	ร้อยละ
2.2 การเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกชุมชน		
2.2.1 การจัดเวทีชุมชน	241	71.51
2.2.2 การจัดศึกษาดูงานกลุ่มที่สำเร็จ	292	86.4
2.2.3 การกระจายสินค้า	212	63.0
2.2.4 การแลกเปลี่ยนสินค้าภายนอกชุมชน	198	58.8

จากตารางที่ 4.8 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการตลาดและเครือข่ายของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ปรากฏผลดังนี้

1. ด้านการตลาด จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชน เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.5) มีส่วนร่วมในการกำหนดราคา รองลงมา ร้อยละ 81.3 มีส่วนร่วมในการคิดคำนวณกำไร ขาดทุน ร้อยละ 78.9 มีส่วนร่วมในการกำหนดแหล่งจำหน่ายสินค้า ร้อยละ 70.0 มีส่วนร่วมในการจัดทำรูปแบบการจัดจำหน่าย ร้อยละ 63.0 มีส่วนร่วมในการประเมินการตลาด ร้อยละ 46.3 มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการขาย และ ร้อยละ 45.4 มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์สินค้า และผลิตภัณฑ์

2. ด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย

2.1 การเชื่อมโยงเครือข่ายภายในชุมชน จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชน (ร้อยละ 84.6) มีส่วนร่วมในการจัดศึกษาดูงานกลุ่มที่สำเร็จ รองลงมา ร้อยละ 80.7 มีส่วนร่วมในการจัดเวทีชุมชน ร้อยละ 70.0 มีส่วนร่วมในการกระจายสินค้า และร้อยละ 61.1 มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนสินค้าภายในชุมชน

2.2 การเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกชุมชน จากการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 86.4) มีส่วนร่วมในการจัดศึกษาดูงานกลุ่มที่สำเร็จ รองลงมา ร้อยละ 71.51 มีส่วนร่วมในการจัดเวทีชุมชน ร้อยละ 63.0 มีส่วนร่วมในการกระจายสินค้า และร้อยละ 58.8 มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนสินค้าภายนอก

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิก วิสาหกิจชุมชน อำเภอตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานด้านการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ด้านการผลิต ด้านการตลาด ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในระดับ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด นำมาเปรียบเทียบค่าร้อยละ ดังนี้

4.1 ปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ตารางที่ 4.9 ปัญหาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

	n = 337	
ประเด็นปัญหา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน		
1.1 การจัดทำ ข้อตกลง /ระเบียบ / ข้อบังคับ / กติกา หรือกฎเกณฑ์ ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนไม่เหมาะสม	185	54.9
1.2 ไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการแต่งตั้ง คณะกรรมการกลุ่มและแบ่งหน้าที่ของสมาชิก	197	58.5
1.3 ไม่มีการจัดสรรผลประโยชน์หรือกำไรให้กับสมาชิก	196	58.2
1.4 การจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกกลุ่มและชุมชนไม่ทั่วถึง	219	68.2
1.5 ไม่มีการจัดหาแหล่งเงินทุนและสินเชื่อ	243	72.1
1.6 การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การประชุม/สัมมนาเพื่อพัฒนา ความรู้ ในด้านบริหารจัดการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนไม่เพียงพอ	228	67.7
1.7 การประเมินวิสาหกิจชุมชนขาดความต่อเนื่อง	263	78.0
1.8 การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนขาดความต่อเนื่อง	234	69.4
1.9 การระดมหุ้น/เงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มมีน้อย	190	56.7
1.10 การจัดระบบบัญชีของกลุ่มไม่เป็นระบบและขาดความรู้	254	75.4

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

n = 337		
ประเด็นปัญหา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<u>ด้านการผลิต</u>		
2.1 การจัดสถานที่ไม่ถูกสุขลักษณะ	210	62.3
2.2 วัสดุ อุปกรณ์ในการผลิตไม่ถูกสุขลักษณะ	218	64.7
2.3 การดำเนินการผลิตไม่เป็นระบบ	241	71.5
2.4 ไม่มีการควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์	258	76.6
2.5 ผลิตไม่ทันตามความต้องการของตลาด	255	75.7
2.6 เครื่องมือ อุปกรณ์ในการผลิตชำรุด ไม่ทันสมัย	223	66.2
2.7 ขาดความรู้และงบประมาณในการแปรรูป	211	62.6
2.8 บรรจุภัณฑ์ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด	232	68.8
2.9 การรวบรวมผลิตภัณฑ์ การขนส่ง การกระจายผลิตภัณฑ์ไม่ทันต่อความต้องการของตลาด	187	55.5
2.10 ไม่มีการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์	237	70.3
<u>ด้านการตลาดและเครือข่าย</u>		
3.1 ไม่มีตลาดรองรับผลผลิต	229	68.0
3.2 ตลาดไม่แน่นอน กำหนดราคาไม่ได้	220	65.3
3.3 ขาดความรู้ ประสบการณ์ ในการกำหนดราคา คิดคำนวณกำไร ขาดทุน	242	71.8
3.4 ไม่มีการประชาสัมพันธ์	253	75.1
3.4 ไม่มีการประเมินตลาด	305	90.5
3.5 ขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายภายในชุมชน ภายนอกชุมชน	317	90.4

จากตารางที่ 4.9 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมดำเนินงานของสมาชิก
วิสาหกิจชุมชน อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์

ด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 78.0) มีปัญหาในประเด็นการประเมินวิสาหกิจชุมชนขาดความต่อเนื่อง รองลงมา ร้อยละ 75.4 มีปัญหาในประเด็นการจัดระบบบัญชีของกลุ่มไม่เป็นระบบและขาดความรู้ ร้อยละ 72.1 มีปัญหาในประเด็นการจัดหาแหล่งเงินทุนและสินเชื่อ ร้อยละ 69.4 มีปัญหาในประเด็นการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนขาดความต่อเนื่อง ร้อยละ 68.2 มีปัญหาในประเด็นการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกกลุ่มและชุมชนไม่ทั่วถึง ร้อยละ 67.7 มีปัญหาในประเด็นการศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การประชุมสัมมนาเพื่อพัฒนาความรู้ในด้านบริหารจัดการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนไม่เพียงพอ ร้อยละ 58.5 มีปัญหาในประเด็นไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่ม และแบ่งหน้าที่ของสมาชิก ร้อยละ 58.2 มีปัญหาในประเด็นไม่มีการจัดสรรผลประโยชน์หรือกำไรให้กับสมาชิก ร้อยละ 56.7 มีปัญหาในประเด็นการระดมหุ้น/เงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มมีน้อย และร้อยละ 54.9 มีปัญหาในประเด็นการจัดทำข้อตกลง/ระเบียบ/ข้อบังคับ/กติกา หรือกฎเกณฑ์ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนไม่เหมาะสม

ด้านการผลิต จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 76.6) มีปัญหาในประเด็นไม่มีการควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ รองลงมา ร้อยละ 75.7 มีปัญหาในประเด็นผลิตไม่ทันตามความต้องการของตลาด ร้อยละ 71.5 มีปัญหาในประเด็น การดำเนินการผลิตไม่เป็นระบบ ร้อยละ 70.3 มีปัญหาในประเด็น ไม่มีการรับรองมาตรฐาน ร้อยละ 68.8 มีปัญหาในประเด็น บรรจุภัณฑ์ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด ร้อยละ 66.2 มีปัญหาในประเด็น เครื่องมือ อุปกรณ์ในการผลิตชำรุดไม่ทันสมัย ร้อยละ 64.7 มีปัญหาในประเด็น วัสดุอุปกรณ์ในการผลิตไม่ถูกสุขลักษณะ ร้อยละ 62.6 มีปัญหาในประเด็น ขาดความรู้และงบประมาณในการแปรรูป ร้อยละ 62.3 มีปัญหาในประเด็น การจัดสถานที่ไม่ถูกสุขลักษณะ และร้อยละ 55.5 มีปัญหาในประเด็น การรวบรวมผลิตภัณฑ์ การขนส่ง การกระจายผลิตภัณฑ์ไม่ทันต่อความต้องการของตลาด

ด้านการตลาดและเครือข่าย จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 90.5) มีปัญหาในประเด็น ไม่มีการประเมินตลาด รองลงมา ร้อยละ 90.4 มีปัญหาในประเด็น ขาดการเชื่อมโยงภายในชุมชน ภายนอกชุมชนหรือข่าย ร้อยละ 75.1 มีปัญหาในประเด็น ไม่มีการประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 71.8 มีปัญหาในประเด็น ขาดความรู้ ประสบการณ์ ในการกำหนดราคา คิดคำนวณกำไร ขาดทุน ร้อยละ 68.0 มีปัญหาในประเด็น ไม่มีตลาดรองรับผลผลิต และร้อยละ 65.3 ตลาดไม่แน่นอน กำหนดราคาไม่ได้

4.2 ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน สรุปดังนี้

ตารางที่ 4.10 ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

n = 337		
ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน		
1. ควรมีการประชุม ฝึกอบรม สัมมนาและดูงานในด้านการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนเพิ่มเติม	218	64.7
2. ควรสนับสนุนแหล่งเงินทุนและสินเชื่อแก่วิสาหกิจชุมชนเพิ่มเติม	118	35.0
3. หน่วยงานควรมีการประเมินศักยภาพอย่างต่อเนื่อง	83	24.6
4. จัดฝึกอบรมในด้านการวิเคราะห์และการวางแผน	94	27.9
ด้านการผลิต		
5. จัดฝึกอบรม ในด้านการขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์	151	44.8
6. จัดฝึกอบรม ให้ความรู้ในด้านการผลิต การแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการบรรจุภัณฑ์	125	37.0
7. สนับสนุนการออกแบบบรรจุภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์	83	24.6
ด้านการตลาด		
8. ให้ภาครัฐประกันราคาผลผลิตและผลิตภัณฑ์	166	49.2
9. จัดอบรมด้านการตลาด	118	35.0
10. ให้หน่วยงานภาครัฐจัดเสวนาเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง	85	25.2

จากตารางที่ 4.10 ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน สรุปดังนี้

ด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนประมาณสองในสาม (ร้อยละ 64.7) เสนอแนะให้มีการประชุม ฝึกอบรม สัมมนาและดูงานในด้านการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนเพิ่มเติม ร้อยละ 35.0 เสนอแนะว่าควรสนับสนุนแหล่งเงินทุนและสินเชื่อแก่วิสาหกิจชุมชนเพิ่มเติม ร้อยละ 27.3 เสนอแนะให้มีการจัดฝึกอบรมในด้านการวิเคราะห์และวางแผน และร้อยละ 24.6 เสนอแนะให้หน่วยงานมีการประเมินศักยภาพอย่างต่อเนื่อง

ด้านการผลิต สมาชิกวิสาหกิจชุมชนร้อยละ 44.8 เสนอแนะให้มีการจัดฝึกอบรม ในด้านการขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ร้อยละ 37.0 เสนอแนะให้จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในด้านการผลิต การแปรรูปการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการบรรจุภัณฑ์ และ ร้อยละ 24.6 เสนอแนะให้มีการสนับสนุนการออกแบบบรรจุภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์

ด้านการตลาด สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 49.2 เสนอแนะให้ภาครัฐประกันราคาผลผลิตและผลิตภัณฑ์ ร้อยละ 35.0 เสนอแนะให้จัดอบรมด้านการตลาด และ ร้อยละ 25.2 เสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐจัดเสวนาเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอปางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นต่างๆ เป็น 3 ส่วน คือ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพทางสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (2) เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (3) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (4) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตสินค้า และต่อทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ในปี 2555 ในอำเภอปางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ 89 วิสาหกิจชุมชน สมาชิก จำนวน 2,158 คน กำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตร Taro Yamane (1973:1088 อ้างใน จินดา ขลิบทอง 2544:20) โดยยอมให้คลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้จำนวนตัวอย่าง 337 คน คิดเป็นร้อยละ 15.62 ของประชากร ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multistage sampling) คือ สุ่มเลือกอำเภอ และหมู่บ้าน ที่มีวิสาหกิจชุมชนตั้งอยู่ โดยใช้วิธีแบบเจาะจง (purposive) และสุ่มเลือกสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยการสุ่มแบบง่าย (simple random sampling) ด้วยวิธีจับสลากตามบัญชีรายชื่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่าง เป็นตัวแทน 337 คน

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบ สัมภาษณ์มีทั้งชนิดปลายปิด (Close Ended Question) และปลายเปิด (Open Ended Question) แบ่ง ออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการมี ส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (pretest) โดยการ สัมภาษณ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชนในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 30 คนแล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา(alpha of coefficient) โดยใช้ โปรแกรมสำเร็จรูป ได้ความเชื่อมั่น 0.855

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัย และนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วย โปรแกรม สำเร็จรูป สถิติที่ใช้คือสถิติพรรณนาเพื่อบรรยายลักษณะข้อมูล ได้แก่ค่าร้อยละ (percentage) ค่ามัชฌิมเลขคณิต หรือค่าเฉลี่ย (arithmetic mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standdeviation) ค่าสูงสุด (maximum) และค่าต่ำสุด (minimum)

1.3 สรุปผลการวิจัย ผลการสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1.3.1 สภาพทางสังคม

1) ข้อมูลสภาพทางสังคมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ เป็นผู้หญิงและ แต่งงานแล้ว มีอายุเฉลี่ย 48.68 ปี มากกว่าหนึ่งในสาม จบการศึกษามัธยมศึกษา ตอนต้นหรือเทียบเท่า ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เฉลี่ย 3.20 ปี และการเป็น สมาชิกกลุ่มอื่นส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร การ รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากประธานกลุ่มและ คณะกรรมการกลุ่ม สมาชิกส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนา และดูงาน

1.3.2 สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มี พื้นที่ถือครองทางการเกษตร เฉลี่ย 9.08 ไร่ มากกว่าครึ่งเล็กน้อย ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมี จำนวนแรงงานภายในครัวเรือน เฉลี่ย 3.32 คน สมาชิกส่วนใหญ่ได้รับผลตอบแทนจากกลุ่ม เฉลี่ย 15,087.54 บาทต่อปี ด้านรายได้ของครัวเรือนสมาชิกวิสาหกิจชุมชน แยกออกเป็น รายได้ภาค การเกษตร เฉลี่ย 66,900.89 บาทต่อปี และรายได้นอกภาคการเกษตร เฉลี่ย 42,434.18 บาทต่อปี สมาชิกวิสาหกิจชุมชนน้อยกว่าสองในสามเล็กน้อย มีอาชีพหลักทำนา และส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง

เป็นอาชีพรอง ซึ่งมีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในพื้นที่เป็นแหล่งเงินทุนให้บริการสินเชื่อ

1.3.3 ระดับความรู้ที่ได้รับและความต้องการความรู้จากแหล่งต่างๆ พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้รับความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนมากที่สุดจากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ รองลงมาเป็นประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่ม เช่นเดียวกันกับความต้องการความรู้แหล่งความรู้ที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ต้องการมากที่สุดจากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ รองลงมาจากประธานและคณะกรรมการ

1.3.4 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมดมีความรู้ความเข้าใจ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการดำเนินงาน ตามลำดับ

1.3.5 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนด้านการบริหารจัดการ

เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการทั้ง 6 ประเด็น มีรายละเอียดดังนี้

(1) การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนการดำเนินงาน พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมมากที่สุดในประเด็น การจัดทำข้อตกลง ระเบียบ ข้อบังคับ กติกา หรือกฎเกณฑ์ ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน รองลงมาในการวางแผนกิจกรรม ในการวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่ม

(2) การมีส่วนร่วมด้านคณะกรรมการกลุ่ม พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมดมีส่วนร่วม ในการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่ม รองลงมามีส่วนร่วมในการออกแบบโครงสร้างคณะกรรมการกลุ่ม กำหนดบทบาทหน้าที่ของกรรมการ การฝึกอบรม ประชุม สัมมนา การจัดประชุมประจำเดือน และมีส่วนร่วมการพัฒนาความรู้ในด้านการบริหารจัดการ คณะกรรมการ ตามลำดับ

(3) การมีส่วนร่วมด้านสมาชิกกลุ่ม พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชน เกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมในการแบ่งบทบาทหน้าที่ของสมาชิก รองลงมามีส่วนร่วมในการให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม มีส่วนร่วมในการพัฒนาความรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยการไปศึกษาดูงาน ฝึกอบรม ประชุม/สัมมนา ตามลำดับ และมีประเด็นที่มีส่วนร่วมในระดับเดียวกันคือ การมีส่วนร่วมการจัดประชุมสมาชิกประจำปีและการมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมให้คำแนะนำ ปรึกษา และแก้ไขปัญหา

(4) การมีส่วนร่วมด้านการเงิน พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดทำระบบบัญชีกลุ่ม รองลงมามีส่วนร่วมในการระดมหุ้น/เงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม และมีส่วนร่วมในการจัดหาแหล่งเงินทุน สินเชื่อ

(5) การมีส่วนร่วมด้านการจัดสรรผลประโยชน์ พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการสวัสดิการให้กับสมาชิก รองลงมา มีส่วนร่วมในการจัดสรรประโยชน์ให้กับชุมชน

(6) การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผลวิสาหกิจชุมชน พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่มีในการติดตามและประเมินผลสำเร็จของแผนปฏิบัติงานตามที่กำหนดไว้ รองลงมามีส่วนร่วมในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน

1.3.6 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิต

เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในด้านการผลิตทั้ง 3 ประเด็น มีรายละเอียดดังนี้

(1) การมีส่วนร่วมด้านการวิเคราะห์สถานการณ์เบื้องต้น พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ต้นทุน ค่าไร่ ในการผลิต รองลงมาในการวิเคราะห์ศักยภาพของผู้ผลิต ความต้องการของตลาด การวิเคราะห์แหล่ง ปริมาณ คุณภาพวัตถุดิบ และวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ที่ผลิต

(2) ด้านการวางแผนการผลิต พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมด มีส่วนร่วมในการแบ่งหน้าที่ของสมาชิกที่ทำการผลิต การจัดการวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการกำหนดแหล่งที่มาของวัตถุดิบ และมีสมาชิกมากกว่าครึ่งหนึ่งมีส่วนร่วมในการจัดสถานที่ผลิตให้ถูกสุขลักษณะ และ การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์

(3) ด้านการจัดการผลผลิต พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมด มีส่วนร่วมในการแปรรูปผลผลิต และมีส่วนร่วมมากในประเด็น การบรรจุภัณฑ์ การจำหน่าย(ขายปลีก/ขายส่ง) การขนส่ง การกระจายสินค้า และการรับรองผลิตภัณฑ์ ตามลำดับ

1.3.7 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนด้านการตลาดและเครือข่าย

(1) ด้านการตลาด พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมด มีส่วนร่วม ในการกำหนดราคา รองลงมา การคิดคำนวณ ค่าไร่ ขาดทุนแหล่ง การกำหนดแหล่งจำหน่ายสินค้า การจัดทำรูปแบบการจำหน่าย การประเมินตลาด ตามลำดับ และพบว่าสมาชิก จำนวนไม่ถึงครึ่ง มีส่วนร่วมน้อยในประเด็นการส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์สินค้าและผลิตภัณฑ์

(2) การเชื่อมโยงเครือข่าย การเชื่อมโยงเครือข่ายภายในชุมชนและภายนอก

ชุมชน พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาคุณงานกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ รองลงมา การจัดเวทีชุมชน การกระจายสินค้า และสมาชิกมากกว่าครึ่งมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนสินค้าภายในชุมชนและสินค้าภายนอกชุมชน

1.3.6 ปัญหาในการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

1) **ด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน** สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีปัญหาในการ การประเมินวิสาหกิจอย่างต่อเนื่อง รองลงมาไม่มีการจัดระบบบัญชีของกลุ่มไม่เป็นระบบและขาดความรู้ การจัดหาทุนและสินเชื่อ การพัฒนาวิสาหกิจอย่างต่อเนื่อง การศึกษาคุณงาน การฝึกอบรม การประชุม/สัมมนาในด้านบริหารจัดการไม่เพียงพอ

2) **ด้านการผลิต** สมาชิกส่วนใหญ่มีปัญหา การไม่มีการควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ รองลงมา ผลิตไม่ทันตามความต้องการของตลาด การดำเนินการผลิตไม่เป็นระบบ ไม่มีการรับรองผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิตสูง

3) **ด้านการตลาดและการเชื่อมโยงการตลาด** พบว่าสมาชิกเกือบทั้งหมดมีปัญหาด้านขาดการเชื่อมโยงด้านการตลาดภายในและภายนอกชุมชน และไม่มีการประเมินตลาด รองลงมา ไม่มีการประชาสัมพันธ์ ขาดความรู้ ประสบการณ์ ในการกำหนดราคา คิดคำนวณกำไรขาดทุน ไม่มีตลาดรองรับผลผลิต และตลาดไม่แน่นอนกำหนดราคาไม่ได้

1.3.7 ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

1) **ด้านบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน** ควรมีการจัดประชุม ฝึกอบรมสัมมนา และดูงานในด้านการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนเพิ่มเติม ควรสนับสนุนงบประมาณแหล่งเงินทุน และสินเชื่อวิสาหกิจชุมชน จัดฝึกอบรมในด้านการวิเคราะห์และวางแผน และหน่วยงานควรมีการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2) **ด้านการผลิต** จัดฝึกอบรมให้ความรู้เกษตรกรในด้านการขอใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ จัดอบรมให้ความรู้ด้านการผลิต การแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ และสนับสนุนการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์

3) **ด้านการตลาด** ให้รัฐบาลประกันราคาผลผลิตและผลิตภัณฑ์ จัดอบรมด้านการตลาด และให้หน่วยงานภาครัฐจัดเสวนาเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

2. การอภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ปัญหาและข้อเสนอแนะ จึงนำมาอภิปรายผล ดังนี้

2.1 สภาพสังคมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง เกือบทั้งหมดแต่งงานแล้ว จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า เคยเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนาและดูงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน กล่าวคือ สมาชิกส่วนใหญ่ที่แต่งงานแล้วมีส่วนร่วมในการการดำเนินงานกลุ่มมาก ซึ่งสอดคล้องกับของ ถนัด ม่วงมณี (2526, น. 40-43) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมศึกษานอกโรงเรียนในท้องที่อำเภอคดยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสตรีที่แต่งงานแล้วมีส่วนร่วมในการศึกษานอกโรงเรียนมากกว่าสตรีที่มีลักษณะตรงข้าม การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจาก ประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่ม อาจเป็นเพราะว่า ประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มส่วนใหญ่มีโอกาสนในการเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนา หรือติดต่อกับหน่วยงานราชการ มากกว่าสมาชิก ทำให้ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนมาก จึงสามารถนำข้อมูลข่าวสารมาถ่ายทอดแก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน อยู่สม่ำเสมอและประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มอยู่ใกล้ชิดสมาชิกกลุ่ม ทำให้แจ้งข่าวสารแก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้ตลอดเวลา แต่ในส่วนของแหล่งความรู้ที่ได้รับและแหล่งความรู้ ที่สมาชิกมีความต้องการส่วนใหญ่เป็นแหล่งความรู้ที่มาจากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของศิริลักษณ์ ศรีสังข์งาม (2550, น.50) พบว่าแหล่งรับความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน สมาชิกมากกว่าครึ่งหนึ่งได้รับความรู้ จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ เป็นบุคคลที่มีความรู้และสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดี

2.2 สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา มีอาชีพรองรับจ้าง มีรายได้ภาคการเกษตร เฉลี่ย 66,900.89 บาท ส่วนใหญ่กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สมาชิกในครัวเรือน 3.32 คน

2.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านการจัดการของสมาชิก พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมด มีส่วนร่วมในด้านการวางแผนการดำเนินงาน ด้านคณะกรรมการกลุ่ม ด้านสมาชิกกลุ่ม ด้านการเงิน การจัดสรรผลประโยชน์ การประเมินผลวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้เป็นเพราะ สมาชิกเข้ามาส่วนร่วมในด้านบริหารจัดการในทุกด้านเป็นการวางแผนที่ดี จะทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินงานได้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสังวาลย์ รัตนตระกูล (2541) ซึ่งได้ศึกษาโครงการแปรรูปผลผลิต

เกษตรเชิงธุรกิจ และการจัดผลสัมฤทธิ์โครงการแปรรูปผลผลิตเกษตร พบว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ดำเนินโครงการแปรรูปผลผลิตเกษตรในระดับดีขึ้น โดยมีการปรับปรุงคุณภาพการผลิต กำหนดมาตรฐานการผลิต มีระบบการตรวจสอบคุณภาพ ยอดขายสินค้าเพิ่มขึ้นและมีกำไรมากขึ้น ทั้งนี้ เพราะสมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงาน และวิทยา จันทะวงศ์ศรี (2547,น.76) ที่พบว่า การดำเนินการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนที่ดีนั้น มักเริ่มต้นกิจกรรมโดยการมีส่วนร่วมจากชาวบ้านในชุมชนมีการกำหนดรูปแบบและแผนดำเนินการกิจกรรมร่วมกัน

2.4 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการผลิตพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต ในด้านการวิเคราะห์สถานการณ์เบื้องต้น การวิเคราะห์ต้นทุนกำไร ในการผลิต การวิเคราะห์ศักยภาพของผู้ผลิต วิเคราะห์ความต้องการของผลิตภัณฑ์ของตลาด วิเคราะห์แหล่ง ปริมาณ คุณภาพวัตถุดิบ และมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ที่ผลิต ทั้งนี้เป็นเพราะ หากสมาชิกมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สถานการณ์การผลิตในแต่ละประเด็นอย่างชัดเจน จะทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนทราบเป้าหมายได้ชัดเจน ว่าต้องการผลิตอะไร ปริมาณเท่าไร ใช้วัตถุดิบจากแหล่งไหน และสามารถทราบศักยภาพการผลิตของกลุ่ม ตลอดจนสามารถกำหนดราคา หรือนำเสนอสินค้าต่อผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม จึงทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมด มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิทยา จันทะวงศ์ศรี (2547,น.78) ที่พบว่าปัจจัยด้านการผลิต ถือว่ามีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน การผลิตที่ดีเป็นการผลิตที่ตรงกับเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งในการผลิตของชุมชนนั้นหากเป็นการผลิต ที่อาศัยวัตถุดิบที่สามารถหาเองได้ในท้องถิ่น จะทำให้ต้นทุนอันเกิดจากการจัดหาวัตถุดิบลดลง

2.5 การมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนการผลิต พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมด มีส่วนร่วมในการแบ่งหน้าที่ของสมาชิกที่ทำการผลิต ในการจัดการวัสดุ อุปกรณ์ในการผลิต และมีส่วนร่วมในการกำหนดแหล่งที่มาของวัตถุดิบ เนื่องมาจากการที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีการวางแผนการผลิตที่ดี เลือกสรรสมาชิกผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำการผลิต มีจำนวนเพียงพอกับปริมาณงาน เพื่อใช้กำลังคนให้เกิดถูกกับงานก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ และยังสามารถควบคุมการผลิตให้มีคุณภาพตรงตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ตลอดจนสามารถจัดหา วัสดุ อุปกรณ์ วัตถุดิบในการผลิตเพียงพอกับกำลังการผลิต จึงทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการผลิต

2.6 การมีส่วนร่วมในการจัดการผลผลิต จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมด มีส่วนร่วมในการแปรรูปผลผลิต รองลงมา มีส่วนร่วมในการบรรจุภัณฑ์ และมีส่วนร่วมในการจำหน่าย (ขายปลีก/ขายส่ง) เป็นเพราะ สมาชิกมีความชำนาญในการผลิตให้มีมาตรฐาน

และยังมีความสามารถในการบรรจุภัณฑ์ เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐาน ส่งผลไปยังสามารถกำหนดรูปแบบการขายได้นั้น จะสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้ ยังเป็นการเพิ่มโอกาสให้มีลูกค้าเพิ่มขึ้น จึงทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการผลผลิต ซึ่งสอดคล้องกับสังวาลย์รัตนตระกูล (2541) ได้ศึกษาการจัดสัมฤทธิ์โครงการแปรรูปผลผลิตเกษตร พบว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเกือบทั้งหมดได้ดำเนินการโครงการแปรรูปเกษตรในระดับดี โดยมีการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต กำหนดมาตรฐานการผลิต มีระบบตรวจสอบคุณภาพสินค้า สมาชิกมีความพอใจเรื่องคุณภาพสินค้า สภาพแวดล้อมแบบใหม่ยอดขายสินค้าเพิ่มขึ้น กำไรเพิ่มขึ้น สมาชิกมีส่วนช่วยในการวางแผนและการทำงานมากขึ้น

2.7 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการตลาดและเครือข่าย

2.7.1 การมีส่วนร่วมในด้านการตลาด จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมด มีส่วนร่วมในการกำหนดราคา และการคิดคำนวณ กำไร ขาดทุน ทั้งนี้ เป็นเพราะจะทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจในภาพรวมของต้นทุนการผลิตสินค้า หรือผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด จะทำให้สามารถกำหนดราคาขายได้อย่างเหมาะสมกับตลาดและผู้บริโภค

2.7.2 การมีส่วนร่วมในการเชื่อมโยงเครือข่ายภายในชุมชน นอกชุมชนจากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดศึกษาคูงานกลุ่มที่สำเร็จ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการศึกษาคูงานกลุ่มที่สำเร็จ จะเป็นแนวทางในการนำมาปฏิบัติ การเรียนรู้จากผู้สำเร็จจะเป็นเส้นทางลัดในการนำแนวทางมานำใช้ได้ และยังสามารถสร้างความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนได้เป็นอย่างดี ยังมองเห็นสิ่งใหม่ๆ จากกลุ่มเครือข่ายเป็นการเปิดโอกาสเพิ่มช่องทางในการตลาด จึงทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการเชื่อมโยงเครือข่ายภายใน/ภายนอกชุมชน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาพบว่า ทำให้ทราบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยใคร่เสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะบางประการเพื่อเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

3.1.1 ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการ

1) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ในการวิเคราะห์ปัญหา และ การจัดทำแผนการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

- 2) ควรมีการจัดอบรมพัฒนาความรู้ด้านบริหารจัดการกลุ่มให้กับคณะกรรมการและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่องและทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ
- 3) ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานแก่คณะกรรมการและสมาชิกอย่างต่อเนื่อง
- 4) ควรจัดให้มีงบประมาณสนับสนุนดำเนินงานแก่วิสาหกิจชุมชนอย่างเพียงพอ
- 5) ควรมีการติดตามประเมินผลวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- 6) ควรมีการจัดอบรมพัฒนาความรู้เรื่องการจัดทำระบบบัญชี และตรวจสอบบัญชีอย่างต่อเนื่อง

3.1.2 ข้อเสนอแนะต่อการผลิต

- 1) ควรมีการจัดอบรมความรู้ด้านการผลิต การวิเคราะห์ พัฒนาผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง
- 2) ควรให้ความรู้การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของสินค้าและผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการรับรองผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ อย่างต่อเนื่อง
- 3) ควรมีการจัดรูปแบบการรวบรวมผลิตภัณฑ์ การขนส่ง การกระจายผลิตภัณฑ์ อย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์ต่อการวางแผนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ

3.1.3 ข้อเสนอแนะต่อการตลาดและการเชื่อมโยงเครือข่าย

- 1) ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ประสบผล อย่างต่อเนื่อง
- 2) ควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตและการตลาดของวิสาหกิจชุมชนทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐเป็นตัวประสาน
- 3) ควรมีตลาดรองรับที่แน่นอน เพื่อการกระจายสินค้าสู่ผู้บริโภคอย่างทั่วถึง

3.1.4 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

- 1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ควรนำประเด็นของปัญหาที่มีปัญหา มาก เช่น การประเมินวิสาหกิจชุมชนไม่ต่อเนื่อง ไม่มีการควบคุม และตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ขาดการเชื่อมโยงตลาดเครือข่ายภายในชุมชนและนอกชุมชน ซึ่งมีความจำเป็นต้องนำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์เพื่อวางแผนการดำเนินงานพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย สร้างอาชีพสร้างรายได้ อย่างยั่งยืน
- 2) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ควรจัดทำฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนครอบคลุมทุกประเด็น เพื่อนำ

ข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์แต่ละประเด็น ปรับปรุงแก้ไขปัญหา พัฒนาการดำเนินงานให้มีผลในทางปฏิบัติมากขึ้น

3.1.5 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

1) สำนักงานเกษตรทั้งจังหวัดและอำเภอ ควรเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ และความรับผิดชอบงาน ต่อนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร โดยจัดทำโครงการร่วมกับสถาบันศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องชาญ ในการฝึกอบรมให้กับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดอุดมการณ์เป็นมืออาชีพ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการทำงานให้กับหน่วยงานต่อไป

2) สำนักงานเกษตรทั้งจังหวัดและอำเภอ ควรส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในลักษณะการทำงานพหุภาคีและการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงาน สร้างเข้าใจ ประสานแนวคิด ให้กับผู้ปฏิบัติงานต่างหน่วยงานไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยวิธีที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุด และต้องพัฒนานักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบงานระดับจังหวัด และ ระดับอำเภอ ให้มีความพร้อมทั้งด้านความคิดและการทำงานร่วมกัน

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรศึกษาครมมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่อื่นๆ เพื่อนำผลวิจัยมาพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

3.2.2 ควรศึกษาครมดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อทราบปัจจัยที่สนับสนุนให้การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จ

3.2.3 ควรศึกษาความคิดเห็นสมาชิกในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน เพื่อที่จะนำผลการวิจัยมาวางแผนในการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนและต่อเนื่องตลอดไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรณีศ เชื้อศิริถาวร.(2544)." ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอภูซำ จังหวัดอุดรธานี " (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,นนทบุรี.
- กรมส่งเสริมการเกษตร.(2547). *คู่มือการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน* ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2548
- กรมส่งเสริมการเกษตร .(2548).“วิสาหกิจชุมชน” (อัดสำเนา)
- เกษตรจักร รัตนศรี.(2544)." การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชนในตำบลหลักภาคใต้ " (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,นนทบุรี.
- ขวัญชัย วงศ์นิติกร.(2532).“ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้อยู่อาศัยในเขตหมู่บ้านจัดสรรเทพประทาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- จินดา ขลิบทอง.(2552). “กระบวนการวิจัยทางส่งเสริมการเกษตร”ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร* หน้าที่ 1 หน้า 1-48 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526) *การบริหารการพัฒนาชนบท* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- ฉอาน วุทธิธรรมรักษา.(2526).“ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ในโครงการสร้างงานในชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ได้รับรางวัลดีเด่นของตำบลทุ่งพะยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ชาติรี บุญนาค.(2545)."ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรจังหวัดนนทบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์” มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,นนทบุรี
- ชัยโรจน์ ธนสันติ.(2535)."การมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลในงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ: ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี" วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

- ชูชาติ ม่วงสมจิตร์.(2540)."การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร" วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ถนัด ม่วงศรี.(2526)."ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน" วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ณรงค์ เพชรประเสริฐ.(2542). *ธุรกิจชุมชน: เส้นทางที่เป็นไปได้* กรุงเทพมหานคร จัดพิมพ์โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- คูสิต เวชกิจ.(2535). "การมีส่วนร่วมของประชาชนและการระดมทรัพยากรเพื่อการป่าไม้ชุมชน" ใน *เอกสารการสอนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช* หน่วยที่ 5 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- เทวินทร์ รวมสุขนิรันดร์ .(2546)." การมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำตำบลในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินจังหวัดแพร่ " (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์) สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,นนทบุรี
- ธิดาวดี เหลืองชนะ โภค .(2544). "ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มยุวเกษตรกรในโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่" วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- นงกาญจน์ บุรณรักษ์ .(2533)."คุณภาพชีวิตและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรีและราชบุรี ภายใต้โครงการของกรมประชาสงเคราะห์ ปี พ.ศ. 2533" วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- นพวรรณ เสวตานนท์ .(2546)."ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา จังหวัดสงขลา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,นนทบุรี.
- นภพร เชื้อจำ .(2531)."ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการส่งเสริมกิจกรรมสหกรณ์การเกษตรเมืองมีนบุรี จำกัด กรุงเทพมหานคร" วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ .(2527).*กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน* กรุงเทพมหานคร ศักดิ์โสภากการพิมพ์

-(2531).*การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา* กรุงเทพมหานคร
ศักดิ์โสภากการพิมพ์
- บัวพันธ์ พรรคทิง และคนอื่น ๆ.(2532).“รายงานการวิจัยเรื่องการเข้าร่วมในขบวนการพัฒนา
ของชาวบ้าน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์อาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ.(2547).“การวิจัยการมีส่วนร่วมทางส่งเสริมการเกษตร” ใน *ประมวลสาระ
ชุดวิชาการวิจัยเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร* หน่วยที่ 9 หน้า 313-315
นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
ปราโมทย์ ยอดแก้ว.(2544).“การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสื่อม
โทรม ในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดมุกดาหาร”
(วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)
สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ปรียากร วงศ์อนุตรโรจน์.(2535).*จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล* กรุงเทพมหานคร
สหมิตรออฟเซต
- ปิยะพร บุญเพ็ง.(2531).“ ความรู้ ความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสหกรณ์การเกษตร
ของสตรีชนบท: ศึกษากรณีสหกรณ์การเกษตรเมืองสรรค์ จำกัด ” วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
“พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548” (2548, 18 มกราคม) *ราชกิจจานุเบกษา
ฉบับกฤษฎีกา* เล่ม 122 ตอนที่ 6 ก หน้า 1-20
- พัฒน์ บุญรัตน์พันธ์.(2527).*หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท* กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์
- เพิ่มศักดิ์ สัจจะเวทะ.(2545).“ การมีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรน้ำจากโครงการชลประทาน
กรณีศึกษา : โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยแอง จังหวัดร้อยเอ็ด ” วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์.(2527).“นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา
ปัจจุบัน” *การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา* หน้า 6-7 กรุงเทพมหานคร
ศักดิ์โสภากการพิมพ์
- มนู รอดภัย.(2545).“ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชุมชน
เขาปากกว้าง ตำบลธรรมเสน อำเภอบัวชุม จังหวัดราชบุรี ” (วิทยานิพนธ์
ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช,นนทบุรี.

- มานะ จิตตะสังคะ.(2526).“การพัฒนาสตรีชนบทในประเทศไทย” เอกสารประกอบคำบรรยาย
สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 36
- เมธี พยอมพงศ์.(2544). *เศรษฐกิจชุมชน : ทางเลือกเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน* เชียงใหม่
คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี.(2526).*การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ไทย
อนุเคราะห์ไทย
- วิจิต นันทสุวรรณ.(2544). *แผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน*.กรุงเทพมหานคร
เจริญวิทย์การพิมพ์
- วิทยา จันทะศรีวงศ์.(2547).“ปัจจัยที่ที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอกันทร
วิชัย จังหวัดมหาสารคาม” รายงานการศึกษาอิสระปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ศิริลักษณ์ ศรีสังข์งาม .(2550).“ความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนใน
อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี” (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
ไม่ได้ตีพิมพ์) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,นนทบุรี.
- ศรีสกุล อุทัยธรรม.(2543). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการอนุรักษ์
แม่น้ำเพชรบุรี: ศึกษาเฉพาะกรณีเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี” ภาคนิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(พัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์
- สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ม.ป.ป.) *วิสาหกิจชุมชนคืออะไร* กรุงเทพมหานคร
- สำนักงานเกษตรอำเภอยางตลาด .(2554). “รายงานผลการดำเนินงาน ปี 2553” กาฬสินธุ์.(อัคราเนา)
- สโรชรัตน์ ศิริรัตน์ .(2531).“ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครอบครัวในกิจกรรม
กองทุนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านจันทาร ตำบลจันทาร อำเภอเมืองร้อยเอ็ด” วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สมพงษ์ เป้าทอง .(2539).“การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ประสบ
ความสำเร็จในการดำเนินงาน” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- สมใจ เข้มเจริญ .(2531).“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: ศึกษากรณี
ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่” วิทยานิพนธ์ปริญญา
สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

เสรี พงศ์พิศ. (2546). *ฐานคิดจากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไท.

เสรี พงศ์พิศ และ คณะ. (2544). *วิสาหกิจชุมชน : แผนแม่บท แนวคิด แนวทาง ตัวอย่าง*

พระราชบัญญัติ กรุงเทพมหานคร เจริญวิทย์การพิมพ์

สุพรชัย มั่งมีสิทธิ์. (2535). "การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชนในโครงการของ

องค์กรพัฒนาเอกชน: ศึกษากรณีโครงการป่าชุมชนที่ริเริ่มโดยศูนย์พัฒนาหมู่บ้าน

ชนบทผสมผสาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น" *วิทยานิพนธ์*

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สุเมธ แสงนันทนวล. (2531). "ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ในกิจกรรมหมู่บ้าน

เคหบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านสหกรณ์เคหบาลสถานกรุงเทพ ฯ จำกัด

โครงการ 4 " *วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาส่งเสริม*

และนิเทศศาสตร์เกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สุรแสง พูนเพิ่มสุขสมบัติ. (2548). "การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการแปรรูปกระท้อนของ

สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี " (*วิทยานิพนธ์ปริญญา*

เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์) สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์

มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช,นนทบุรี.

สุรพล จันทราบัตย์. (2544). "หน่วยที่ 13 การนิเทศในการบริหารโครงการส่งเสริมการเกษตร"

ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารและการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตร เล่ม 2

นนทบุรี สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

สังวาลย์ รัตนตรูล. (2541). "การวัดผลสัมฤทธิ์โครงการแปรรูปผลผลิตเกษตรกร สำนักงานส่งเสริม

การเกษตรจังหวัดขอนแก่น " อัดสำเนา

อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง. (2522). "คำบรรยายลักษณะวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน 2

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2522 ภาคปลาย" (อัดสำเนา)

อาสาฬห์ เกษทรัพย์. (2534). "ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมของ

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี" *วิทยานิพนธ์ปริญญา*

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อัจฉรา สุขสมบูรณ์. (2545). "วิสาหกิจชุมชน.....ทิศทางใหม่ของการพัฒนาภาคการเกษตร"

วารสารส่งเสริมการเกษตร (กันยายน) : 33,176

Cohen, J.M. and N.T. Uphoff (1977) *Rural Development Participation : Concept and*

Measures For Project Design, implementation and Evaluation. New York :

Cornell University

Kaufman.H.F (1949) "Participation Organized Activities" in Selected Kentucky Localities:
Agricultural, 528 Experiment Station Bullerins

Reeder, W.W. (1974). *Some Aspect of the Informal Social Participation of farm families in New
York State*. New York : Cornell University.

Taro Yamane (1973). *statistics :An Introductory Analysis*.3rd ed New York : Harper
& Row Publishers.

White, Alastair T. (1982) *The Community Participation A Discussion of the Agreements
Community Participation : Current issue and Lesson Learned*. Learned. USA.
The United Nations Children,s fund.

<http://www.amphoe.com/picture/3/map1190624840> ค้นคืนวันที่ 19 กันยายน 2551

ภาคผนวก
แบบสัมภาษณ์การวิจัย

เลขที่แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์การวิจัย

เรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

อำเภอตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในอำเภอตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ในปีพุทธศักราช 2555
2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ใช้ในงานวิจัยในระดับการศึกษาปริญญาโท วิชาเอกส่งเสริม การเกษตรและพัฒนาเกษตรกร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
3. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับ
4. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้จะแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ
 - ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
 - ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
 - ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

คำแนะนำ ให้กาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความและเติมข้อความลงในช่องว่างให้ สมบูรณ์ ตรงความเป็นจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปทางสังคมเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

1. สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

1.1 เพศ

 1. ชาย 2. หญิง

1.2 ปัจจุบันท่านมีอายุ.....ปี (เกิน 6 เดือน ให้นับเป็น 1 ปี)

1.3 สถานภาพทางครอบครัว

- 1. โสด
- 2. แต่งงาน
- 3. หม้าย/หย่าร้าง
- 4. อื่นๆ ระบุ

1.4 ระดับการศึกษาสูงสุดของท่านคือ

- 1. ไม่ได้รับการศึกษา
- 2. ประถมศึกษาปีที่ 4
- 3. ประถมศึกษาปีที่ 6
- 4. มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า
- 5. มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.)
- 6. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า (ปวส.)
- 7.ปริญญาตรี
- 8. สูงกว่าปริญญาตรี

1.5 ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน.....ปี

1 การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1. กลุ่มเกษตรกร
- 2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
- 3. กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน
- 4. กลุ่มลูกค้า ช.ก.ส.
- 5. สหกรณ์การเกษตร
- 6. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

3.3 การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1. นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่
- 2. ประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่ม
- 3. ผู้นำท้องถิ่น
- 4. เจ้าหน้าที่ของรัฐจากหน่วยงานอื่น
- 5. สื่อ สิ่งพิมพ์
- 6. สื่อ วิทยุ
- 7. สื่อ โทรทัศน์

3.4 การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนา และ ศึกษาดูงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

(มกราคม 2554 – มกราคม 2555)

1. ไม่เคยได้เข้าร่วม
2. เคยเข้าร่วม (จำนวนครั้งต่อ ปี)
- () 1. ประชุม จำนวน.....ครั้ง
- () 2. ฝึกอบรม สัมมนา จำนวน.....ครั้ง
- () 3. ศึกษาดูงาน จำนวน.....ครั้ง
- () 4. อื่นๆ โปรดระบุ จำนวน.....ครั้ง

2. สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

- 2.1 ขนาดพื้นที่ถือครองทำการเกษตร รวมทั้งสิ้น..... ไร่
- 2.2 จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวน..... คน
- 2.3 ผลตอบแทนที่ได้รับจากกลุ่ม จำนวน.....บาท/ปี
- 2.4 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน
- 2.4.1 ภาครัฐการเกษตร จำนวน บาทต่อปี
- 2.4.2 นอกภาครัฐการเกษตร จำนวน บาทต่อปี
- 2.5 อาชีพหลักของท่าน (เลือกตอบเพียง 1 คำตอบ)

หมายเหตุ อาชีพหลัก คือ มีความมั่นคงในอาชีพ ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบการค้าก่อให้เกิดรายได้ให้ท่าน

- 1.ทำนา 2.ทำสวน
- 3.ทำไร่ 4.ประมง
- 5.รับจ้าง 6.ค้าขาย
- 7.รับราชการ 8. อื่นๆ ระบุ

2.7 อาชีพรอง (เลือกตอบได้เพียง 1 คำตอบ)

หมายเหตุ อาชีพรอง คือ อาชีพที่สร้างรายได้รองลงมาจากอาชีพหลัก ใช้เวลานานอกเวลาทำงานปกติของอาชีพหลักของท่าน

- 1.ทำนา 2.ทำสวน
- 3.ทำไร่ 4.ประมง
- 5.รับจ้าง 6.ค้าขาย
7. อื่นๆ ระบุ

3.5 ระดับความต้องการและความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ต่างๆ

แหล่งความรู้	ระดับความรู้ที่ได้รับ					ระดับความต้องการ				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
1. นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่										
2. ประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่ม										
3. ผู้นำท้องถิ่น										
4. สื่อ สิ่งพิมพ์										
5. สื่อ วิทยุ										
6. สื่อ โทรทัศน์										
7. สื่ออื่นๆ(ระบุ.....)										

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้เติมเครื่องหมาย
ในวงกลมตามความคิดเห็น

ถูก ผิด

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 7 คน
2. การดำเนินงานกลุ่มขึ้นอยู่กับคณะกรรมการบริหารกลุ่มเท่านั้น
3. ลักษณะสำคัญประการแรกของวิสาหกิจชุมชนคือ ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
4. หน้าที่ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ เข้าร่วมประชุมประจำเดือน เท่านั้น
5. งานรวม เป็นกิจกรรมที่สมาชิกต้องร่วมกันปฏิบัติและยอมรับวิธีการทำงานเป็นกลุ่ม
6. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องมีการวางแผนการผลิตในทุกปี
7. ควรมีการฝึกอบรมเพิ่มทักษะการผลิตให้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
8. กระบวนการผลิตสินค้าควรคำนึงความปลอดภัยต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม
9. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน โดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุน แรงงานในชุมชนเป็นหลัก
10. ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มควรมีลักษณะดี/เด่น เช่น ความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง
11. การประชาสัมพันธ์สินค้าเป็นสิ่งสำคัญมากด้านการตลาด
12. การกำหนดราคาสินค้าต้องกำหนดให้เกิดความสมดุลกับจุดคุ้มทุน
13. ควรนำสินค้าไปแสดง/จำหน่ายในงานที่ทางราชการจัดขึ้น ทั้งในและนอกจังหวัด นับได้ว่าเป็นการขยายช่องทางทางการตลาด
14. ไม่ควรกำหนดลูกค้า แหล่งจัดจำหน่าย หรือตลาด ที่แน่นอน
15. ควรติดตามข้อมูลความต้องการเกี่ยวกับสินค้าของลูกค้าและตลาด

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านบริหารจัดการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

[ให้เติมเครื่องหมาย ✓ ในตารางตามความคิดเห็น]

การดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	การมีส่วนร่วม	
	มีส่วนร่วม	ไม่มีส่วนร่วม
ด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน		
1. ด้านการวางแผนการดำเนินงาน		
1.1 การวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่ม		
1.2 การกำหนดเป้าหมายและทิศทางของกลุ่ม		
1.3 การจัดทำข้อตกลง /ระเบียบ / ข้อบังคับ / กติกา หรือกฎเกณฑ์ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน		
1.4 การจัดทำแผนกิจกรรม		
1.5 การจัดทำแผนการผลิตและการตลาด		
2. ด้านคณะกรรมการกลุ่ม		
2.1 การออกแบบโครงสร้างคณะกรรมการกลุ่ม		
2.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่ม		
2.3 การกำหนดบทบาทหน้าที่ของกรรมการ		
2.4 การจัดประชุมคณะกรรมการประจำเดือน		
2.5 การพัฒนาความรู้ในด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการ		
2.6 การศึกษาดูงาน		
2.7 การฝึกอบรม		
2.8 การประชุม/สัมมนา		
3. ด้านสมาชิกกลุ่ม		
3.1 การให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม		
3.2 การแบ่งบทบาทหน้าที่ของสมาชิก		
3.3 การจัดประชุมสมาชิกประจำปี		
3.4 การจัดกิจกรรมให้คำแนะนำ ปรึกษา และแก้ไขปัญหา		
3.5 การพัฒนาความรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยการ ไปศึกษาดูงาน ฝึกอบรม ประชุม/สัมมนา		

การดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	การมีส่วนร่วม	
	มีส่วนร่วม	ไม่มีส่วนร่วม
4.ด้านการเงิน		
4.1 การระดมหุ้น/เงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม		
4.2 การจัดทำระบบบัญชีของกลุ่ม		
4.3 การจัดหาแหล่งเงินทุน สินเชื่อ		
5. การจัดสรรผลประโยชน์		
5.1 การจัดสรรประโยชน์หรือผลกำไรให้กับสมาชิก		
5.2 การจัดสรรประโยชน์ให้กับชุมชน		
6. การประเมินผลวิสาหกิจชุมชน		
6.1 การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน		
6.2 การติดตามและประเมินผลสำเร็จของแผนปฏิบัติงานตามที่กำหนดไว้		
ด้านการผลิต		
1.1 กระบวนการผลิต		
1.1.1 การวิเคราะห์สถานการณ์เบื้องต้น		
1.1.2 การวิเคราะห์แหล่ง ปริมาณ คุณภาพวัตถุดิบ		
1.1.3 การวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ที่ผลิต		
1.1.4 การวิเคราะห์ความต้องการผลิตภัณฑ์ของตลาด		
1.1.5 การวิเคราะห์ศักยภาพของผู้ผลิต		
1.1.6 การวิเคราะห์ต้นทุน กำไร ในการผลิต		
1.2 การวางแผนการผลิต		
1.2.1 การแบ่งหน้าที่ของสมาชิกที่ทำการผลิต		
1.2.2 การกำหนดแหล่งที่มาของวัตถุดิบ		
1.2.3 การจัดการสถานที่ผลิตให้ถูกสุขลักษณะ		
1.2.4 การจัดการวัสดุ อุปกรณ์ในการผลิต		
1.2.5 การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์		

การดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	การมีส่วนร่วม	
	มีส่วนร่วม	ไม่มีส่วนร่วม
3. การจัดการผลผลิต		
3.1.1 การแปรรูปผลผลิต		
3.1.2 การบรรจุภัณฑ์		
3.1.3 การจำหน่าย (ขายส่ง/ขายปลีก)		
3.1.4 การขนส่ง การกระจายผลิตภัณฑ์		
3.1.5 การรวบรวมผลิตภัณฑ์		
ด้านการตลาดและเครือข่าย		
1.ด้านการตลาด		
1.1 การกำหนดแหล่งจำหน่ายสินค้า		
1.2 การจัดทำรูปแบบการจำหน่าย		
1.3 การกำหนดราคา		
1.4การคิดคำนวณ กำไร ขาดทุน		
1.5 การส่งเสริมการขาย		
1.6การประชาสัมพันธ์สินค้าและผลิตภัณฑ์		
1.7 การประเมินการตลาด		
2.การเชื่อมโยงเครือข่าย		
2.1 การเชื่อมโยงเครือข่ายภายในชุมชน		
2.1.1 การจัดเวทีชุมชน		
2.1.2 การศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ		
2.1.3 การกระจายสินค้า		
2.1.4 การแลกเปลี่ยนสินค้าภายในชุมชน		
2.2 การเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกชุมชน		
2.2.1 การจัดเวทีชุมชน		
2.2.2 การศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ		
2.3.3 การกระจายสินค้า		
2.2.4 การแลกเปลี่ยนสินค้านอกชุมชน		

**ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
อำเภอตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์**

ประเด็นปัญหา	ปัญหา		ข้อเสนอแนะ ในการแก้ปัญหา
	ไม่มี	มี	
ด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน			
1.1. การจัดทำ ข้อตกลง /ระเบียบ / ข้อบังคับ / กติกา หรือ กฎเกณฑ์ใน การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนไม่เหมาะสม			
1.2. ไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการแต่งตั้ง คณะกรรมการกลุ่มและแบ่งหน้าที่ของสมาชิก			
1.3. ไม่มีการจัดสรรประโยชน์หรือผลกำไรให้กับสมาชิก			
1.4. การจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกกลุ่มและชุมชนไม่ทั่วถึง			
1.5. ไม่มีการจัดหาแหล่งเงินทุน สินเชื่อ			
1.6. การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การประชุม/สัมมนา เพื่อพัฒนาความรู้ในด้านการบริหารจัดการของวิสาหกิจ ชุมชนไม่เพียงพอ			
1.7. การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนขาดความต่อเนื่อง			
1.8. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนขาดความต่อเนื่อง			
1.9. การระดมหุ้น/เงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มมีน้อย			
1.10 การจัดทำระบบบัญชีของกลุ่มไม่เป็นระบบและขาด ความรู้			
ด้านการผลิต			
2.1 การจัดการสถานที่			
2.2 วัสดุอุปกรณ์ในการผลิตไม่ถูกสุขลักษณะ			
2.3 การดำเนินการผลิตไม่เป็นระบบ			
2.4 ไม่มีการควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์			
2.5 ผลิตไม่ทันตามความต้องการตลาด			
2.6 เครื่องมือ อุปกรณ์ในการผลิตชำรุด ไม่ทันสมัย			
2.7 ขาดความรู้ และงบประมาณในการแปรรูปผลผลิต			
2.8 บรรจุภัณฑ์ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด			

ประเด็นปัญหา	ปัญหา		ข้อเสนอแนะ ในการแก้ปัญหา
	ไม่มี	มี	
2.9 การรวบรวมผลิตภัณฑ์ การขนส่ง การกระจาย ผลิตภัณฑ์ไม่ทันต่อความต้องการของตลาด			
2.10 ไม่มีการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์			
ด้านการตลาดและเครือข่าย			
3.1 ไม่มีตลาดรองรับผลผลิต			
3.2 ตลาดไม่แน่นอน กำหนดราคาไม่ได้			
3.3 ขาดความรู้ ประสบการณ์ การกำหนดราคา คิด คำนวณ กำไร ขาดทุนไม่แน่นอน			
3.4 ไม่มีการประชาสัมพันธ์			
3.5 การประเมินตลาด			
3.6 ขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายภายในชุมชน ภายนอก ชุมชน			

ปัญหาอื่น ๆ (โปรดระบุ)

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

(นาย/นาง/นางสาว.....)

...../...../.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวปาริฉัตร พุทธกาล
วัน เดือน ปีเกิด	16 มีนาคม 2525
สถานที่เกิด	อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี วท.บ.(เกษตรศาสตร์) แขนงวิชาเอกปฐพีศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ พ.ศ.2546
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรอำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

